SPISY
VIKTORA DYKA

I. Buřiči a smíření: Buřiči. — Giuseppe Moro. — Milá sedmi loupežníků.

II. Počátky. Prósy mladosti.

III. Marnosti.

IV. Pohádky z naší vesnice.

V. Tragikomedie.

*

SPISY VIKTORA DYKA

V.

TRAGIKOMEDIE

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

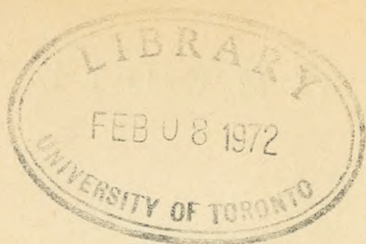
TRAGIKOMEDIE

NAPSAL

VIKTOR DYK

V PRAZE

NAKLADATEL F. TOPIČ KNIHKUPEC

TISKEM ČESKÉ GRAFICKÉ UNIE A. S. V PRAZE

POZNÁMKA K PRVNÍMU VYDÁNÍ

Pomsta napsána r. 1896, *Rozhovor* 1898, *Kouzelník* 1897—1899, *Odchod* 1901. To snad vysvětluje jisté diference; nechal jsem na př. v knize *Pomstu* a *Odchod*, podobnou poněkud vnější situaci — pro ten karakteristický rozdíl.

Kouzelník měl míti druhý díl, *Kandidaturu Kouzelníkovu*. *Přechodní scéna* je úvodem k němu. Nedošlo k tomu dílu. Otiskuji ten fragment pro spojitost s *Odchodem*.

Také *Rozhovor* je fragmentem, nicméně zdá se mi, že všechny ty fragmenty tvoří velmi určitý celek... byť ne takový, jaký mi tanul na mysli při jednotlivých pracích.

Viktor Dyk

MOTO PRVÉHO VYDÁNÍ

Nějaký bůh tam dole plakal,
že byla touhou bledá noc.
Nějaký bůh tam protestoval,
strážníka volal na pomoc,
by střežil ctnost a dobré mravy. . .

Marnosti.

Ó, vzpomeň na ten přelud bledý,
jenž oblétal tvůj mladý věk!

J. S. Machar: *Bez názvu.*

PŘEDMLUVA K DRUHÉMU VYDÁNÍ „TRAGIKOMEDIÍ“

„Tragikomedie“ shrnují mé prvé tištěné práce *formou dramatickou*, poněvadž nelze zcela určitě mluviti o pracích *dramatických*. Nejstarší z nich „Pomsta“, hraná v létě r. 1896 týden před mou maturitou „Intimním Volným Jevištěm“, nebyla prvou mou prací toho druhu; předchůdcem jejím — o dobu velmi kratičkou ovšem — bylo „Mlčení duší“, z něhož zbylo však právě jen několik řádků, ocitovaných před prózou „Hučí jez“. S „Mlčením duší“ ztratily se mi bohužel také dva texty přednášek z roku 1897 a 1898, jež by vrhly dost ostré světlo na mé teoretické názory na umění a na drama v době tehdejší. První z nich zvala se „Profanovaný oltář (Umění)“, o němž jsem přednášel v „Slavii“, druhá „Úpadek dramatu“, přednášená v kterémsi spolku krajinském. V obou přednáškách vyslovil jsem se velmi ostře proti literárnímu, zvláště pak dramatickému socialismu. Vše v „Tragikomediích“ není pouze nedovednost dramatika, který se nedovede vyjádřit; je to úmyslný a až do extrému hnaný odboj proti dramatické konvenci. Tak „Pomsta“ úmyslně volila skoro výhradně formu monologu. Pojímaje drama jako zmocnění života, musil jsem odmítnouti pouhopouhou jeho reprodukci. Ale ovšem byly větší cíle

autorovy, nežli jeho mohoucnost. Praxe mých osmnácti, devatenácti let nemohla než pokulhávati za teorií. Bližší realisací mých představ byl už „Kouzelník“. I v něm je více lyrismu nežli dramatičnosti, ale jde už za ironičnost prvních mých dramatických skiz.

Nepojal jsem do této sbírky prosaické dramatické drobnůstky „Mlhy“, otištěné před šestadvacíti lety ve „Volných Směrech“. Rušila by formální jednotu knihy psané jinak vesměs veršem a není nepostrádatelná pro karakteristiku onoho období. K tomu stačí „Pomsta“. Zato zařadil jsem do tohoto vydání některé partie, jež nebyly obsaženy v prvém. Jsou to dva fragmentíky práce, jež zůstala bohužel pouze plánem, ač by byla tvořila jako dokonalé dílo ne nezajímavý pendant ke „Kouzelníkovi“. A posléze doplňuji sbírku druhou částí „Odchodu“, vzniklou v době, kdy už „Tragikomedie“ v Kosterkově „Symposionu“ vyšly, a otištěnou v Rožkově „Srdci“ roku 1902.

Tímto doplněným vydáním prací, psaných dramatickou formou, účtuji teprve definitivně se svými literárními počátky, připojuje k „*Marnostem*“, jež spojily tři knihy lyrického mého debutu a verše, tehdy do knih nepojaté, k *Počátkům*, v nichž znovu vydány dvě knihy mého debutu prozaického, *Tragikomedie,* knihu svých dramatických počátků, roz-

měrem ovšem z nich nejmenší, ale k úplnosti nutnou. Vím, že je to kniha hodně různorodá; ale teprve jí bude plně karakterisováno mládí skepse a touhy, rozčarované ve svém dnu a rozesněné ve svém vystřízlivění, mládí, rozběhnuvší se všemi směry a přece konec konců ku podivu jednotné. Snad právě v „Tragikomediích“ dříve než jinde najdou se partie, v nichž autor překonává svou ironii, jež byla jistě karakteristickým, nikoli však jediným znakem oné mladosti, které dnešní čtenář neporozumí tak snadno, neuvědomí-li si všech (a ne pouze literárních!) předpokladů, za nichž se rodila a rostla. Všude, také zde, najde čtenář protest proti omezeným obzorům a nízkému stropu nad hlavou; všude, také zde, najde živou a neutuchající snahu po překonání citové i rozumové malosti. A jestliže právě „Tragikomedie“ tak mnoho koketují s koncem, nevěřte příliš resignaci tohoto mládí, v němž přes tuto koketerii bylo dosti opravdovosti a života.

Buď si jak buď, dokončuji revisi prvých knih, jež byly po řadu let úplně nepřístupné čtenářstvu, neboje se srovnání s jinými předchozími a pozdějšími počátky. Generace jde za generací, každá má svůj postoj, svou frazeologii, své pózy. Vím, že také v této knize bylo hodně postoje, hodně dobové frazeologie, hodně pózy. Čta tyto práce, psané před značnou řadou let, cítím, že náš postoj dobový byl

bolestnější a trpčí než bylo nutno; ale snad nebude příliš neskromné, řeknu-li posléze, že našel jsem v knize i více nežli pouhý dobový postoj.

Praha, 20. února 1922 *Viktor Dyk*

POMSTA

(1896)

OSOBY

On
Ona
Někdo jiný

Chladný šerý pokoj s oknem vedoucím do ulice. Po straně vchod do ložnice. Po druhé do předsíně.

On:

(sedí nepohnutě u okna, dívaje se do ulice; ozve se klepání)

Nuž, tedy: volno. Vstupte, libo-li!

Někdo jiný:

Tož doma jednou? Jak se dařilo?

(ironicky)

Však dovolíš, bych sobě usedl.

On:

Jak se mi daří? Znamenitě, věř!
A dnes — dnes nejlíp. Ty se vracíš z cest?
Nudím se, trochu. Nu, co nového?!

Někdo jiný:

Co zajímá tě?! Pranic zvláštního,
leč, že už v dálce svítat počíná...
Viz: Svět již uznal nutnost mravnosti!

On:

A je snad mravným?

Někdo jiný:

Ale bude jím.

Už všechny se teď řeší otázky,
už vším se mládež statně obírá
a . . . a — nu, zase mravnost uznána.

On:

Gratulor. Svět chce zase dobrým být?
Nu . . . a ty . . . Viď, slavně jsi cestoval?
Jak vrátil jsi se z válek křižáckých?
Měl's žízeň velkou? Trvám, nutno to.
Prý mnoho písku se tam prostírá!

Někdo jiný:

Ah, nezdar. Víš — (to šťoural jakýs řek').
Proč námaha ta? K čemu boje ty?
Pro trochu ssutin? Náboženský cit?
Co náboženství? Vše to — k čemu jest?
A oni — oni, věrní věřící,
eh, uvěřili. Konec pohádky.
— Někoho čekáš? Netrpěliv jsi?

On:

Jsem? Nechme toho. A co dále říc'?
(roztržitě)
I revoluce velká dohasla?
Nic nového? Oh, třeba zívati!

Někdo jiný:

To možno je . . . Však již uznává
i filosof kýs' (jak se jmenuje?!)
— mne jméno nechce nyní napadnout —
že mravnost nutna lidstvu ku štěstí.

On:

Nech teorií — je prý třeba žít!

Někdo jiný:

Vtip dobrý, brachu! Tohle hlásám sám.

(Dají se do smíchu.)

On:

(s přehnaným patosem)

Oh, život, oheň, slunce paprsky
a reformy a nové ideje!
To povídá se,

(chladně)

já jen jedno vím:
Lží to, co nutno příliš často říc'!

Někdo jiný:

Než, pardon! Málem byl bych zapomněl.
Co láska tvoje!? Trvá dosavád?

On:

Je ve formě jen trochu změněna.

Někdo jiný:

Snad smím se zeptat? Či to důvěrné?!
Vždyť pamatuji: — tmavý měla zrak,
ne, pardon, vlas. A hezké oči též.
A tvář — víš — jež se božsky usmívá!
Ty horšíš se? To nečiň, pro boha.
Že parodovat nechci — cituji.
A dávno již to . . . Přešlo už to snad?
— Neštěstí! Lituji tě, opravdu!

On:

To nemluv! Jinak . . . Není tomu tak!
Je to, co bylo, není to, co je.
Či jinak snad. Vše možno různě říc'
a málo na tom celkem záleží.
(Zabral se do svých myšlenek; náhle roztržitě.)
A má je pomsta!

Někdo jiný:

Snad se nechceš mstít?
Ne, pomni jen: ideje humánní!
A všechna slušnost se tím poruší.
Víš — toho nech! Snad malá nevěrnost?

Cos podobného?! Nelze smířit se?
A nebýval jsi přeci šosákem!

On:

Ne, nebýval. Však toho bodu nech!

Někdo jiný:

Jen vždycky k jádru! Práce národní,
jež nutna tak na roli dědičné.
A jinak viz: Ty velké ideje!
„Spleen utop v práci." Tak kdes kdosi dí.
Vše považ jen.

On:
(chladně)
Tys ještě neskončil?

Někdo jiný:

Již! Mne to nudí. Lépe ostatně
svou drahou jít. Ty zase jdi si svou!
Víš, půjdu nyní mezi černochy
ideje hlásati tam humánní.
Vše reálně jen! A pak: Nemsti se!

(Odchází; *On:* hledí okamžik za ním, pak projde několikráte nedočkavě pokojem; zastaví se u okna, jež otevře. Venku tma. Do pokoje vniká svěží, chladivý vzduch...)

On:

Tak příliš dlouho... Potřebuji klid.
Dnes! Ano. Dnes. Má přišla hodina.
Ideje dobra... nesmějte se jen!
Leč ticho... ticho... Jde to někdo zas?
Ne, ke mně ne! Ta stálá tušení.
Mne bolí hlava. Třeba klidným být.
Ah, ano, pomsta. Ano, jediné,
co zbylo mi! Ten žár tak palčivý
živící všechno, všechno drtící!
Tajemná rozkoš — triumf poslední!
Pouze to jedno. Ona přijde dnes.
Dohraji roli: pomsta přichází.
Mně dosud zní v mé duši onen smích
řezavý, hnusný, nelítostný smích.
Ah, ona slova plná urážky!
A byl jsem mlád... oh, nelítostný smích.
Zledovĕl květ — vše pouhá proměna —
pod její rukou — ona přijde dnes!
Jen formy změna: květ je ledový!
Však led též pálí. Ona přijde dnes!

(Usedne unaven. Tlumeným hlasem:)

Ah, ano, třeba velmi klidným být!
To bylo dávno — pamatuji však:
Jak krupobití na květ padlo to.
Ledový květ... Ah, pošlapán byl tak!
Oh, pomstil jsem se... Dlouho, dlouho tak

jsem pokořil se. Pomsta moje teď!
Tak dlouho lhal a dlouho číhal jsem,
obratně lhal . . . ničemně lhal!
Idea fixní — ta mi zbyla jen.
(sarkasticky)
A nepoznala. Tehdy . . . tehdy přec
já miloval ji. A ten příkrý smích,
a slova ona — nyní bude líp!
A netuší — že dlouhá léta ta
jsou komedií: Živen je můj vzruch,
líčena něžnost, láska, vášeň má,
vše líčeno . . .
(prudčeji)
jak kočka plížit se,
tiše, ah, tiše, pomalu, jen výš!
Ty oči žhnou . . . jen tiše, tiše jen!
Kořist je blízká, sladká odměna!
„Drápkem-li chycen, ztracen celý pták!“
(umdleně)
Vždyť vzala všechnu nejčistší mou krev . . .
všechno mi vzala — sílu života,
lásku a lidskost, mládí . . . Pomsta teď!
(Hledí z okna ven.)
Venku už temno . . . a tak příšerně
se stíny rozlévají dokola.
Ah, stín . . . ten stín . . . co chce tu onen stín?

(Slyšeti tlumené, vážné a monotonní zvonění večerních zvonů.)

Zas . . . Zvonění . . . Což nemohu mít klid?
Údery volné . . . Tak . . . a zase tak.
Únavné, hrozné . . . nepřestanou znít?
Zoufale stejné. Toho nesnesu!

(Kryje si rukama uši; pausa; zvony utichnou; *On* vstane prudce a dívá se do tmy; polohlasitě:)

A rudý, kaktusový květ
svou krví opojuje hned
tak náhle, tak náhle.

Ah, do výše zde palác ční,
kdos hodí v střechu pochodní
tak náhle, tak náhle.

A kaktus roste, roste dál,
plameny všechny v sebe ssál
a proto je tak rudý.

Kdos bezpečný šel v stínu cest?
Ó, vizte, nyní mrtev jest!
A proto je tak rudý.

A květ krev všechnu v sebe ssál
a kaktus roste, roste dál,
oh, sladký kaktus rudý!

(Přejde pokojem.)

Já lámán byl . . . a budu lámati.
Oh, přijde . . . půjde . . . odchod ten chci zřít!
Ah, ještě nikdo? Nastává již čas.
Za výsměch výsměch, ránu za ránu.
Teď, ano. Rychle . . . Třeba klidným být!
Přespříliš klidným, ano, mrtvým být.
A zlomit ji . . . a pak se vysmát jí
tak jako tehdy . . . nelítostný smích . . .
tak jako tehdy . . . příkrý, hrdý smích . . .
Ah, tak . . .
Však ticho . . . Třeba klidným být!
Jen chvíli ještě. Dost už snesl jsem.
A ona . . .
Kterak mohla spíše lži
uvěřit nežli pravdě?! Divno tak!
Však jedno — příliš těžká byla lež!
A pokoření příliš dlouhá již.
Oh, ano!
— Třeba klidným být!

(Zvonění; *On* nervosně sebou trhne; kráčí rychle do předsíně; okamžik pokoj prázdný.)

Ona:

(váhavě stane na prahu).

On:

Nešla jsi dlouho!

Ona:

Bojím se... a pak —

On:

A pak? má drahá, čeho bojíš se?

Ona:

Víš! Odpusť mi to... Nyní lituji —
Já kdysi... kdysi ublížila ti.
Víš, tehdy... odpusť... tíží mne to dnes...

On:

(vášnivě)

Oh, ani to... Ty vzpomínáš si... *teď?*

(zlomeným hlasem)

A já tak dlouho, dlouho pro to žil.
Už ani pomsta?

(náhle mrazivě)

Prosím, odejdi!

ZCELA VÁŽNÝ ROZHOVOR

(1898)

OSOBY

Alfa
Omega

Kout parku, vyčnívající nad hlubokým údolím; na okraji ohrazen zábradlím, o něž Alfa opřen.

Omega:

Den plný chmur je a divně zimavý.
Ven vyhlížíte, mladý příteli?

Alfa:

Je zajímavá dosti krajina.
Nemluvme o tom... Krásné musí být
v ten tichý den kdes tiše umříti!

Omega:

Sentimentální trochu myšlenky!
Vás chytla tahle stafáž tradiční,
příroda, která ukazuje skelet...
Hehehe! Ovšem — trochu umříti!
Vy, příteli, jste jemnější měl vkus...

Alfa:

Pro myšlenky své najdem' krajinu,
ne pro krajinu svoje myšlenky.
Tradiční — ano, jako vše,
nejemné — možná, nevím rozeznat,
a všechno splývá... splývá v jediné.
Do smíchu, tance, zábav, přípitků,
do řečí hladkých, vtipných, galantních,

do blýskavých a pestrých paradox,
do bezútěšných lidí cynismů
já pohřbívám svou prvou horoucnost...

Omega:

Než pohřbí nás, my mnoho pohřbíme,
to nemohlo Vás, tuším, překvapit.
Horoucnost stará! Primitivismy!
Po čase despekt pro to zbude Vám.
Má všechno velmi přesné zákony,
má každý rok své zvláštní bolesti...
(Das ist des Frühlings traurige Lust.)
Než pohřbí nás, my mnoho pohřbíme,
dřív protestujeme, pak se smějeme,
a nakonec — jak krásně vychladnem'!
To není zlé; my mnoho chápeme,
my víme mnoho, mnoho zřeli jsme;
den nový možno lehce prohlédnout
a všechno mrazem vposled překonat.
A nakonec lze pěknou formulí
uvésti v systém celou svoji bídu...
To je vše pěkné; chápejte to jen!

Alfa:

Dnes seděl jsem... tak trochu ztrnulý,
opustiv naši dobrou společnost,
a do prázdna zřel, jak mám ve zvyku.

Tu přišel na mne divný jakýs sen
(což byl to sen?): Já jasně viděl vše,
ba zdá se mi, že mnohem jasněji,
než jindá... Postav známých několik
a známý hlas a známé dávno oči,
jež velmi mnoho mým se podobaly,
někoho, jenž mně zvlášť se podobal...
Já vyslechl ten celý rozhovor,
jak měnila se celá společnost,
intimní touhy, patetická gesta,
naivní vroucnost — ano, tato zvlášť,
a mnoho zvláště cudné lásky.
Ten — (*Podobný* jej, tuším, chtěl jsem zvát)
se ale stával stále podobnějším.
Duchaplnější každým okamžikem
(tak, tak) si navyk' zvyky jiných lidí,
on, který zdál se zabloudilým děckem,
jež ukrad' cikán — (mluvím poeticky!)
zdomácněl krásně v této společnosti,
smál se jich tonem, zvážněl jejich zvykem.
Eh, myslím, že pak nakonec byl hotov,
zuniformován jako všichni druzí.
To divadlo mne trochu dojalo,
jak bezmocný jsem ležel ztrnulý.
— Neb, jak Vám známo, dám se dojati,
a počínal jsem kombinovat hru
„o Pouti snů za starou Naivností“.

Jsem ochoten ji někdy přednésti,
dnes neslouží mi ale dobře hlas.
Jen několik tam osob vystoupí,
a rozpočteno mám to na pět aktů,
neb třeba vzkřísit starou tragedii,
s vraždami, únosy a příslušenstvím,
zredukovat ale počet osob,
ekonomicky... nic víc, nežli dost.
Mám nápad písně také... skizzuji
„blouznivost stará zvolna tiší se,
plameny staré v čmoudy mění se,
hej, čeládko, dnes sobě zatančíme!“
To bude zpívat až ve třetím aktu
Rinaldo Rinaldini, rek mé hry,
nebo kdos jiný — na tom nezáleží.

Omega:

Jste přece mladý ještě, příteli.
Das ist des Frühlings traurige Lust...
A rozhodně Vám kyne pěkná pouť,
až do krajiny věčně šedých dnů,
kde nebouří se nic a netruchlí,
kde uznají se relativnosti.
Bolesti staré trochu zesměšní,
bolesti nové tichu učí se,
a pomoz Bůh! To materiál je
pro pátý akt Vašeho dramatu!

Nemožno vinit vůbec nikoho,
a nikdo není hoden pochvaly,
dny šťastné štěstím vůbec nebyly,
a neštěstí — to my jsme stvořili...
Pak jdeme s historickou metodou
na celý život. Zábavné to dost
a skromnosti to mnoho pomáhá.
Zapadlí dávno v šerou minulost
nejvděčnější jsme světa diváci,
ochotní s uznalostí zatleskat,
a díváme se — nudíme-li se,
do smíchu, tance, vtipných přípitků,
do řečí hladkých, poklon galantních,
do blýskavých a pestrých paradox,
do bezútěšných, hořkých cynismů,
do sarkastických duší druhů těch,
již pohřbívají prvou horoucnost,
s duší, v níž tisíc duší mrtvých je,
s duší, již minulí nám stvořili,
v níž všechno jinými je vloženo,
s duší, jež vůbec není naší!

— A nechcete se raděj vrátiti?!
Zní hudba, smích a žerty. Společnost
se baví. Možno též se baviti.
Půjdeme. Zde je smutno, nevlídno.
A vážné řeči, ty prý nesvědčí...

Alfa:
Ne, odpustíte. Příliš láká mne
dívat se dolů, v mlhy údolí,
kde někde Rinaldo je, bandita.
Pěkná to výška — miniaturní
se jeví odtud všichni rekové.
Odtud ta hlava ke mně mluvila,
odtud ty oči ke mně zářily,
hehehe! stará prvá horoucnost
ta bude dnes tak pěkně pohřbena!
Bylo by vskutku dosti prospěšno
improvisovati krásný nekrolog:
Byla a není. Zcela jako my.
Hřála a studí. Zcela jako my.
Věřila. Hraje. Zcela jako my.
Já intensivněji jsem viděl vše,
než dobře vidět. Klidu třeba mi,
nejvíce klidu.
(do údolí hledě)
Eh, ty *Podobný*,
nedráždi svojí nemotorností,
nedráždi primitivním svým vkusem,
nechci tě vidět! Nechci! Jdi a mlč!

- - - Oh, společnost mne mnoho nepohřeší,
já zbytečný jsem její úd,

a cele zaujat svým dramatem.
A celkem, vážený můj příteli,
Vy máte pravdu. Ještě bude hůř'
a ještě nudněji. Hle, útěcha!
A snésti ještě čtyři akty,
když prvý tolik unavil!

Omega:

Uklidněte se... Trochu samoty
rozvaze klidné velmi prospěje.
Člen společnosti lidské, slušný člen...

Alfa:

(kývá)

Omega:

Neprovedete žádné hlouposti!

Alfa:

(odmítavé gesto)

Omega:

Mějte se dobře. A já čekám
na slíbené to Vaše drama
„o Pouti snů za starou Naivností",
jež v chvíli vhodné přečtete mi,

klidnější trochu nežli dnes.
Mějte se dobře.

(Odchází.)

Alfa:

Mějte se dobře. S bohem. Ano... Jindy...

(Uklání se zdvořile, přehoupne se přes zábradlí a zmizí. Ticho...)

ZLOMEK TRAGIKOMEDIE

(1903)

OSOBY

Dáma
Alfa

SCÉNA VSTUPNÍ

Dáma:

Můj pane, nejdražší, mně propaď jste svým smíchem!

Alfa:

Má paní, nejdražší, my jdeme za svým hříchem.

Dáma:

Miluji noc, v níž růže pro nás plane.

Alfa:

Miluji noc, jež nikdy nenastane.

Dáma:

Miluji lásku, rozkoš, blahé chvění.

Alfa:

Miluji svaté, slabé v pokušení.

Dáma:

Dráždivá vůně vábí nás a mámí.

Alfa:

Nás nikdo nesveď. Svedeme se sami.

Dáma:
Miluji dnešek, kdykoli se vrátí.

Alfa:
Miluji dneškům přitrpkle se smáti.

Dáma:
Miluji duši, která zapomíná.

Alfa:
Miluji duši, kterou tíží vina.

Dáma:
Příroda, která nade vše je čistá.

Alfa:
Kdybych byl Satan, miloval bych Krista!

Dáma:
Svět plane kouzelně, vše vášeň jedna pouhá,
hra, lásky sladký klam, a v každé ruce kvítí —

Alfa:
V dnech líných, ospalých mi jedna zbyla touha,
tož touha jediná, též v nic se proměniti!

Dáma:
Miluji vše, co konám, žiji, činím,
miluji toho, který nelituje.

Alfa:
Miluji perly, předhozené sviním,
a smutek toho, jenž je předhazuje.

Dáma:
Můj pane, nejdražší, mně propad' jste svým smíchem!

Alfa:
Má paní, nejdražší, my jdeme za svým hříchem. —

SCÉNA ZÁVĚREČNÍ

Alfa:
To všechno je mi dávno známo.
— Promluvte slovo, tichá dámo!

Promluvte, prosím! Smutné oči máte.
Ty týrají mne v nocích častokráte.

Promluvte, prosím! Jste tak divně bledá.
Váš němý stesk mi usmáti se nedá.

Kárejte! Mluvte! Trpce! Zle a přísně!
Což nemožno se zbavit staré tísně?

Já nejsem zlý. Já jsem jen smutkem zchvácen
Já nejsem zlý. Ne! Já jsem pouze ztracen.

Vy víte, kterak často pláče pýcha,
má výčitko, můj smutku, paní tichá!

Přes celé světy vedla cesta bludná.
Jak mohu pít, když otrávena studna?

Přes rozkoš, která rozkoší už není,
my šli jsme oba, zlí a unavení,

čí vina je, že slza zraky zmočí,
že hledí v dálky roztesknělé oči?

Mně líto je, že, co mohlo být, není,
že o své štěstí jsme tak okradeni...

Slyšíte? Zpověď! Je mi líto všeho!
Slyšíte? Navždy odříkám se zlého.

Mně líto květů, jež jsem čekal v dáli,
jež zrádnou vůní marně oklamaly.

Mám proto stesk, že zavřel jsem si nebe.
Lituji všeho, nejvíc vás i sebe!

Že lítost známkou lepšího je dne?
Vše zase vzkvete, dobrým bude...

Dáma:

Ne!

Alfa:

Své pýchy nechám, poslední tam půjdu,
kde rudý prapor bída rozvine.
Druh ubohých, chci bíti do osudu.

Dáma:

Nikdy ne!

Alfa:

Chci sloužit kráse a sám krásou býti,
když pohled Váš to, paní, dovolí...
Chvost páva nade světy rozestříti.

Dáma:

Nikoli!

Alfa:

Chci být sám, být ztrnulý a němý.

Nic nelitovat, nechtít lítost též.
Svět chladně zřít, být nedojatý všemi.

Dáma:

Nemůžeš!

Alfa:

Co zbývá, paní, co bych mohl konat?
Přec smysl vložit musím do žití?
Mořit se marně, pochybovat, stonat?

Dáma:

Umříti!

KOUZELNÍK

(1897—1899)

VYSTUPUJÍ

Kouzelník
Jeho žena
Jeho přítel
Čarodějnice
Bůh
Hostinský
Venkovani
Anděl
Pes
Ptáci
Žába
Rarach
Nero
Poustevník

Scéna: Smutná, pustá venkovská krajina. Je ráno.

Čarodějnice:

(přicházejí v řadách, vítajíce příchozího kouzelníka, jeho ženu a přítele)

My, toho kraje kouzelnice,
Vás jdeme vítat do vesnice.
Zálibu máme v nečistotě, smetí.
Jsme non plus ultra Satanovy děti.
Vy šel jste dlouho, polem, plání, lesy,
a krásnou paní s sebou vedete si.
Náš vřelý souhlas výraz našel v slově:
Je velmi krásně nyní na venkově.
Lid poddajný je a dost učelivý,
a věří snadno v nejdivnější divy.
A tím víc věří, čím víc srdce chudá.
Pro skvělou je zde kariéru půda...
Však samota zde nudí někdy kletá,
tož přítele jste vzal si do terceta.
Leč, nelze zapřít, neudělit důtku:
Vy nejste dosud zcela bez předsudků!
Nějaká lítost ještě ve Vás zbývá.
To při řemesle někdy překážívá.
Třeba být tvrdým — tak zní písně strofa!
A tak zní, tuším, slova filosofa.
A kouzelník se přece všemu rouhá.
A u Vás z pochyb altruismus čouhá.

Ty informace, výtky ty a hany
na přesný dotaz z daleka nám dány.
Než věc to Vaše soukromá. Co škodí?
My vezmeme si, co se pro nás hodí.
Vkus liberální velmi mnoho snese.
Při praxi teprv bližší ukáže se.
A působiště malé, ne však chudé.
Přec dělba práce užitečna bude.
Však netřeba se dáti do pospěchu.
Nuž zatím pouze vítáme Vás v cechu!

Kouzelník:

Vás vidím rád, mé dobré paní.
A děkuji za uvítání.
Já k Satanu měl sice také sklon,
však větším dílem držel jsem se Krista.
Vím však, co žádá k dámám dobrý tón,
jsem, jak jste řekly, trochu altruista.
Při pilné práci, v zápolení plodném,
v okresu našem, doufejme, se shodnem'.
Jsem ochoten se obmeziti,
neb zaujat jsem cílem svým.
Než, portrét chci Vám doplniti,
jejž naskizzoval anoným.
Formuli hledám, kterou dlužno říci,
by uzdravil se ochořelý úd.
Od sluncí bloudím ku měsíci,

nic nenašel jsem doposud.
Slunce, to příliš žhne a hoří,
měsíc, ten příliš teplem spoří.
— Já hledám gesta, která k žití nutna,
já hledám zázrak, který zachrání,
balsám, jenž léčí srdce smutná
a kouzlí na rty usmání.
Já hledám hudbu, šílenství jež plaší,
a hledám čistý, spásonosný zpěv.
— I onu touhu sdělím s radou Vaší:
mdlou vodu duší proměniti v krev.
Je možno najít? V květech? V sklizni? V hrobě?
V čas různý různě odpovídám sobě.

Čarodějnice:
(intimněji se blíží)

Záleží na tom, dobře hledat znáš-li.
A rozdíl náš, ten neveliký jest.
Ty pátráš tam, kde my už dávno našly.
U odbytých už dávno kráčíš cest.
Jediná jen platí ctnost:
ctíti vlastní osobnost.
My našly jsme, jest jedno pouze žíti:
v ctnost proměniti každý vlastní hřích,
svést k hříchu dobré, silné oslabiti
a míti stálý vytrvalý smích.
Smích naivní a prosté dětí řeči;

smích ilusím, jež musí osud svát;
smích mroucímu, jenž hyne v slední křeči,
smích poctivci, jenž poprve byl kraď.
Kdo kouzlit chce, ten musí umět másti,
kdo vládnout chce, ten musí umět bít
a myši smát se zachycené v pasti,
než odhodlá se jatou utopit.
Směješ se sobě, to však málo platí.
Nutno se všemu, všemu smáti.
Je jedno; není stejného nic v světě.
Jsou diference. Přece vítáme Tě.
My činíme, že lakomec se vzbudí,
by místo zlata našel uschlý list.
Ty činit chceš, by uvěřili chudí,
že kameny je možno také jíst.
My činíme, že v bahno onen padá,
kdo utrhnouti toužil ovoce,
a poznává, že zavedla jej zrada,
až když je ztracen, padlý hluboce.
Ctnost činit zlem a ctností činit hřích.
A mít ten stálý, vytrvalý smích.

Kouzelník:

Jste hotovy, já nejsem však tak stálý.
Zhas' přelud vždy, kdy nejvíce se lesk'.
Co krásného mi osudové dali,
je moje touha, je můj věčný stesk.

Jste hotovy, má touha je však jiná,
chci vzpřímit toho, kdo byl vámi paď.
Chci nalít slabým k posilnění vína
a neumím se zmírajícím smát.
Já nevím dobře, zač se vlastně biji,
za čistý vzduch, za ráno, vonné snem,
za volnost duší, všeho harmonii!...

— Já nejsem stálý, ale jiný jsem.
Jsou tyto světy pro mne příliš těsné,
chci zmnožit život a chci zvětšit svět.
Vím, zítra vladař na žebráka klesne,
vím, zítra uschne zelenavá snět.
Svět chorý je, já nevím, najdu léky?
Však v hloubi srdce veliký je vzdor.
Já hledím před se v plížící se věky.
Toho se bojím pouze: býti chor!

Však zdá se též – jak svět se někdy točí – –,
že měl bych léčit vlastní svoje oči.
Čas nejde můj, jenž všechno duši zjeví,
a zatím míjí v hořkých smutcích dny.
Čas nepřišel, a formule se neví,
a v mojí duši pobledly sny.

Čarodějnice:

To slyšely jsme v zármutku a bolu.

Věc choulostivá pracovati spolu.
Snad setkáme se v příhodnější době.
Dnes nutno nám však státi proti sobě!

Čarodějnice
(odcházejí).

Žena kouzelníkova:
Ty neměl jsi tak podrážditi dámy.
To jediný je dosavád tvůj div.
V nejširších kruzích intimně jsou známy.
A jistě mají v kraji velký vliv.

Přítel:
Já uznávám, to nešlo všechno hladce
a trapná dost to byla situace.
Na východiště však se rozpomínám.
Což není možno stěhovat se jinam?!

Žena:
Což jestli nyní práce tvé ti zkazí?
Co platen potom program veškerý?
Já říkala jsem, takt ti vůbec schází,
i smysl pro reelní poměry.

Přítel:
To kouzelnice byly věru pravé,

a možno říci, velmi zajímavé.
Tou aférou se musí hnout.
Což nemožno se dohodnout?

Žena:

Vše bylo možno – jen si trochu zvykat!
Jak příjemný zde mohl pobyt být!
Považ, už málem začaly ti tykat.
Což není možno odprosit?!

Kouzelník:

Chci trochu klidu — ještě klid!
Čas přijde všechno rozřešit.

SCÉNA NEBESKÁ

Bůh:

Andělů syti krásných hlasů
My upřeli jsme k zemi hled.
I zdá se Nám, od Faustů časů
že jaksi zdrobněl celý svět.
Vše pouhá tříšť, již nosí řeka,
vše beze cíle prázdnem těká.
— Bylo by kouzlo slyšet vážnost slov,
stopovat mračna, jak se duší honí,
od kolébky však po hřbitov

všechno je strašně monotonní.
Vše vyloženo, jako na dlani:
sny, touhy, vášně, pravdy, lži a zlosti,
sentence, vlohy, smích a zoufání,
a nekonečno lidské ješitnosti.
Vezměme lidi tam i zde,
všude to stejné: A! B! C!
Nevěří trochu, trochu věří zas.
Ti lidé nudí dokonce i Nás!

Anděl:

Přemýšlel jsem už o tom dosti,
a máte pravdu, Velebnosti!
Sny lidé se jen opíjí,
obírají se magií. —
Kdy v ceně všechno lidem pokleslo,
spěchají model služebníci.
To nemravné je řemeslo!
Zovou se, tuším, kouzelníci.
Jen s jediným jsem míval styk
a prch' jsem záhy, buď Vám dík!

Bůh:

My nechcem' dole lidem překážet,
kout působnosti profánním je skrytý.
Padlo by jinak na člověka hned
jakési zdání rivality.

I učení jsme snesli bezbožná,
socialismus i mnohoženství,
však ona sekta je nám nemožná,
z umění činí náboženství.
Žvatlání jakés, moře nevkusu,
u jedněch, druhých, třetích stejné dumy.
Co skrývati se může v pokusu,
když ani Pán Bůh smyslu nerozumí!!
— To připište jen vážným těmto řečem,
že osobu Svou do debaty vlečem'. —

Anděl:

Vám výčitku by činil pouze bloud!
Motivována zcela ničím není.
Je povinností leckdy zaujmout
v otázkách dne své pevné postavení.

Bůh:

Nás při tom jedna mnoho tíží věc:
Ti slaboši, to bezcenné jest smetí,
ti všichni bídní — (tak se mluví přec!)
prý dokonce jsou naše vlastní děti.
Nás z přemýšlení pojme vždycky hnus,
otřásá Námi okamžitě:
Z dob lepších zbyl Nám ještě lepší vkus.
A neznáme se k paternitě!

Anděl:

Věc bolestná to, bohužel.
V tom jistě Satan prsty měl.
Je nyní celá otrávena zem.
Ráz všeho dnes je pochybný a kusý.
Ať kohokoliv pozorovat chcem',
ti jedni nudí, ti druzí se hnusí.
To odpykal už slaboch mnohý,
na vlastní chtít se stavět nohy.
— Je Velebnosti dobrá taktika,
nač o přízeň se neposlušných rváti?
Reakce přijde veliká
a poslušně se rebelové vrátí.

Bůh:

Nech lichocení. Zdání klame,
ač obratu též známky známe.
Než čekat, čekat — jak je dlouhý čas! —
ni My nemůžem' věčně věků žíti.
A má-li obrat potěšiti nás,
je nutno proces uspíšiti.
Taktická chyba převeliká
zde vyčkávací politika.

Anděl:

Uspíšit proces prostředek by byl,
však neobstojí v uvážení řádném.

Svět celý už se příliš pokazil.
Jen v teorii ještě vládnem'.
Tak trochu zvyklost, trochu modní vkus
se zablýsknouti může ještě víra.
Ozdůbka malá, zařízení kus,
jí nežije se, jí se neumírá.
Co zbývá?! Čekat! Čekat zas a zas!
Však, Velebnosti, ještě přijde čas!

Bůh:

To smutné však, že těžko říci citu.
Co platen Bůh, když nemá autoritu?!

SCÉNA HOSPODSKÁ

Síň, u stolu hosté, hrají šumaři. Je pološero.

Hostinský:
(k *Prvému hostu*)

Už nebyl jste tu, jsou to časy,
a tuším, že jste trochu bled.

Prvý host:

Kam poděly se dny ty asi,
kdy sklenek pil jsem přes tucet!

Ta nota je mi povědomá,
již dal jste právě zahráti.

Druhý host:

A čekají mne děti doma:
což když se tatík nevrátí?!

Hostinský:
(k *Prvému hostu*)

Jak vidím, ona stará bída
Vás ještě v srdci užírá.

První host:

Oh, což se lože krásně hlídá,
když žena na něm umírá!

Druhý host:
(tupě se dívá na stěnu)

Pak na dva týdny prudké deště,
na nebi mračna ráno zas.
Čeho si možno přáti ještě?!
Obilí, statek, vše vzal ďas!

Třetí host:

Má hlava, ta je stále chorá.
Nu, já byl vždycky nemotora.
Pták v lese jednu píseň zpívá,

o jaře, vůních, o kvítí.
Má hlava k tomu v taktu kývá...
Hej! Já chci číši dopíti!

Hostinský:

Co smutek, stesky a co zlosti!
Takový je už jednou svět!
Však u nás ještě vína dosti.
(K *Čtvrtému hostu*)
Vy, pane, račte poroučet?!

Čtvrtý host:

Já nechci smutnou barvu krve!
Jsou rány, jež se nehojí.

Hostinský:

(k *Číšníkovi*)
Sem bílé!
(K *Hostům*)
Líný zas, jak prve,
tam s kuchařkou si postojí.

Pátý host:

Osada naše, ta je prosta,
a daleko je boží svět.
Však teď zde máme jednou hosta,
jejž zřídka možno uvidět.

Hostinský:
To novinka.

Šestý host:
Nu, uvidíme,
jaký to návštěvník je as!

Pátý host:
Ač prosti jsme, my leccos víme:
je kouzelník to v středu nás!

Hosté:
Kouzelník!

Hostinský:
Vskutku, novina to.
Jak víte, že to čaroděj?!
Zaklíná lidi, robí zlato?

Šestý host:
To vypátrám, děj se co děj!

Pátý host:
Je až tam za vsí, povědomě
dům staré Báry kde dřív stál.
Ač straší tam, v tom sídlí domě,
a všechna okna zavíral.

Vychází večer v černém hávu,
a nepohnutá jeho líc.
Já potkal jej, dej Pán Bůh slávu!
blesk v očích žhavý, hrdou hlavu.
Nemoh' jsem mluvit...

Hosté:

Je co říc'!

Pátý host:

Má psa, jenž člověk kletý jistě;
na očích lze to poznati.
Chodi s ním vždycky, v každém místě,
by pomoh' lidi zahnati.
Slyšíte? Právě do daleka
vztekle a divě šelma štěká.
On nesměje se, jak led chladný,
a zrak jen na vše upíná.
Ten pohled nesnese z vás žádný,
tím pohledem on zaklíná!
Jdu s ženou, s děckem včera tiše.
Má žena s hochem hovoří.
Poklidem noci všechno dýše.
Tu ze tmy on se vynoří.
Chval duše Boha! Mne to mrazí,
má žena tichne pojednou.
A je mi, jak když v pokraj zkázy

ztrnulé oči nahlédnou.
Hoch zaplakal, však on jen hledí,
zaklíná, ani slova nedí.
Když dojdem' domů — marná sláva! —
ve chlévě leží mrtvá kráva.

Přítomní:

Je podezřelý onen host,
zkoumat jej naše povinnost!

Hostinský:

Proč přišel sem, co může chtít?
Snad naší vísky rušit klid?

Prvý host:

On jistě přišel ničit sem.
Má žena leží pod drnem.

Druhý host:

Co třeba dokazovat ještě?
Ty dlouhé deště? Věčné deště?

Třetí host:

Uhranul mne. Za vše dík!
Je to velký kouzelník.

(Zmizí.)

Čtvrtý host:
Co ještě teď má na práci?
Pro něho sny mé krvácí!

Přítomní:
Je podezřelý onen host,
zkoumat jej naše povinnost.
Květy on ničí, plody ruší,
a nepodává, čeho třeba,
klid plaší vsi i dobrých duší,
kouzlí jen slova, nikdy chleba.
Co do kouzel? My chceme žít!
Lid trávit chce, než, pozná lid!
(Povstávají. Hluk a zmatek, v kterém odcházejí.)

Scéna: Zahrada kouzelníkova.

Kouzelník:
(přichází).
Již dobře je. Já pouze zapomněl.
Náhodou všechno zatemnilo se.
Kontrolovati všechny záchvěvy,
kontrolovati všechny touhy své
lépe, než jiní kontrolují-li . . .
Nesmí se opomenout ničeho;
nutno je stopovati myšlenky,
nejhlouběj, nejdál, v temnoty,

až k všeho vniknout podstatě!
Pak býti velkým — šťastný kouzelník,
poznati vše, a všechno věděti.
(Ó, kouzlo vědět! Moci vědět *všechno!*)
Poznati světlo a sám světlem být!
Nesmí se opomenout ničeho,
nesmí se nikdo usmát nade mnou,
usměje-li se, nechť je bez práva!
Ale ta tíha toho úkolu,
úkolu toho, hledat pro vše lék,
úkolu toho, kouzelníkem být!
Je třeba ticha... ano, klid chci mít!
nedat se rušit sluncem vyšedším,
nedat se rušit noci příchodem!
Myšlenky vadnou, nežli rozkvetou
pro zraky jiných, ztratí svěžest svou.
Ale je nutno přece tomu žít!
Vstaň! Kouzelníku! Kouzlo ukaž své!

Pausa. Zahradou kráčí *Žena kouzelníkova,* zamyšlena a polohlasně pějící. Nevidí *Kouzelníka.*

Žena kouzelníkova:
Na trávě se blyští ranní rosa.
Na stromech už počal zpívat pták...
Dlouhým krajem chtěla bych jít bosa
za mráčkem, jenž prchl do oblak!
Za stromem, jenž nechce dlouho růsti,

za růží, jež dlouho bez květů!
Kéž mne jenom síly neopustí!
— Nemožno. Čekám. Pláči. Odkvetu!

Květ bych chtěla, který věčně voní,
chtěla plamen, jejž nic nehasí.
Chtěla zvony, které věčně zvoní,
budí vísky svými ohlasy,
chtěla lásku, jíž se žhavě žije,
vášně vzmach a bolu prudký vzlyk.
On však vždycky slabý, bez moci je.
A je přec prý velký kouzelník.

Na trávě se blyští ranní rosa.
Trochu z ní mi padá do duše.
Dlouhým krajem půjdu tiše, bosa,
v žhavé touze, marné předtuše.
Za stromem, jenž nechce dlouho růsti,
za růží, jež dlouho bez květů.
Kéž mne jenom síly neopustí.
Nemožno. Čekám. Pláči. Odkvetu!

Kouzelník:
(poslouchal píseň *Ženy* a nyní k ní přistoupí)
Ty vyčítáš? Což je to moje vina?
Kdo pavučiny klade mezi nás?

Žena:

Oh, ta poušť je smutná, nehostinná!
Nemožno se milovati zas!

Kouzelník:

Nemožno. Má hlava tíží klesá.
Čas je krátký, lhůta přísná je!

Žena:

Což když radost nikdy nezaplesá,
nic nekvete kol a nic nezraje?!

Kouzelník:

Pak se kolem obchází a pláče.
Což je tobě mojí duše svět?

Žena:

Ze zahrady uletělo ptáče,
nebude už nikdy, nikdy pět!

Kouzelník:

Však co mně už v dálky odletělo
a co mé už zatížilo čelo?
Nevěřím už v mnohý květ,
který v krásy jara pučí.
Šerý život, sfinga svět!
Těžko je mi — chabne vzlet —

padat ženám do náručí.
Jednu nemoc dlouho léčím.
Je vždy větším nebezpečím.
Nemocných vždy počet roste,
schází duše silné, prosté!
Ti, kdož ví, že přijde zima,
v červenci už cítí mráz.
Duše nějak jinak vnímá...
Cos se leskne před očima...
Sněhy, sněhy zas a zas!
Nemoc sžírá — však to známe!
Všechny síly zvolna láme!
Touha chorá, život sen,
noc vždy tmavá jako den,
kraj je celý zasněžen.
Hořkost, lítost, plachý strach,
smutné hlasy v blízkých tmách!
Jdou lidé plání na chlumy,
však žíti vůbec neumí.
Jdou slabí a jdou nehodní,
a nikdy nejsou svobodní.
Chci všechnu přítěž v moře shodit
a dále plouti balonem;
směr jemu dáti je mým snem,
uzdravit všechno, vysvobodit!
Znám tu nemoc největší,
smrt mít v duši celý věk.

Blažen, kdo ji vyléčí!
A já hledám dlouho lék.

Žena:

Ale tvá kouzla!?

Kouzelník:

Existují meze!

Žena:

Hle, dny a noci nad kouzly, viď, dlíš,
v půlnoci temné v lesy vycházíš
a jestli mrtvý pohřben právě nový,
poslouchat hlasy chodíš na hřbitovy.
Však onen plášť...

Kouzelník:

Co s pláštěm?

Žena:

Děravý je,
a tím se ruší každá fantasie.
Maličkost pouhá, může být.
Mrzutost umí způsobit!
Své kovy slij a hledej rostliny,
na hvězdy hleď a zkoumej příčiny.
Na hřbitov jdi a oživuj jich hroby.

Tvé kouzlo, běda, teď už nepůsobí.
V tvém hávu díra — to vím v bezpečí:
Ty nevyléčíš nemoc největší.
Ba, mně se zdá, když snů mi přijde mžik:
Ty nejsi vůbec žádný kouzelník!
Nechápeš slova nad vše silnější,
jež všechna ústa vroucně opakují,
slova, jež srdce všechna naplňují:
„O Pane, dej nám chléb náš vezdejší!“
Z ulicí smutných, tmavých, stísněných,
sklepení chladná volají ta slova,
s neplodných polí jejich zvuk se zdvih',
o milost volá denně znova!
Ty číši máš — však jenom slova na dnu!
Můj Bože! Pomoz! Vadnu, vadnu, vadnu!

(Odchází.)

Kouzelník:

Práce je velká. Vskutku, může být!
Největší nemoc těžko vyléčit.

Scéna: Jiný kout zahrady kouzelníkovy.

Přítel:

(v hovoru s *Kouzelníkem* přicházeje)

Oh, ano, to ví také hudlaři!
— Poslední dobu se ti nedaří.

Marná je snaha, marná tvoje práce,
je nepříznivá asi konstelace.
Co platno? Vskutku, tímhle těšme sè:
Co nedal dnešek, zítřek přinese!
Jen pokračuj a hledej rostliny,
na hvězdy hleď a zkoumej příčiny,
na hřbitov jdi a oživuj tam hroby.
— Což ale už-li kouzlo nepůsobí?
Příteli, všechno jako v těžkých m'hách,
však hlavní věcí: jenom žádný strach!

Kouzelník:

Ty's mi byl více než vše dohromady,
a vždycky dal's mi velmi cenné rady!
Rci slovo, jež se jistě zavděčí:
že nevyléčím nemoc největší!
A že se zdá ti mnohý okamžik:
Já nejsem vůbec ani kouzelník.
Text dobře znám i hudba známa už!
Před chvílí žena, nyní také muž!

Přítel:

Na tento úkol síly sotva stačí!
Vyber si nemoc jinou, trochu hladší!
Jen nechtěj spěchat: všemu přijde čas;
a potom: klidně! Vždy to říkám zas!

Kouzelník:
Buď to neb nic, buď život nebo hroby!
Co počít, jestli kouzlo nepůsobí?

Přítel:
Zřím sice věc tu v zabarvení šedém,
však k úspěchu ti gratuluji předem!

Odchází; zamyšlenému *Kouzelníku* zahrada pustne. Ticho. *Kouzelník* dumá, pak mávne rukou a odchází domů. Do smutné zahrady zpívají

Ptáci:
Na duši sen, na očích sen,
duše, ni oči nevidí!
Zapadá slunce, hořkne den
a kouzelník je opuštěn
od Boha, od lidí!

Na duši sen, na očích sen,
a nikdo netuší!
Dumavě šumí doubravy,
a kouzelník, ten churaví
na srdci, na duši!

Je později. Nic se nezměnilo. *Třetí host* se plíží zahradou; pojednou se zastaví a rozhlíží se.

Třetí host:

Uhranul mne, Bohu dík!
Je to velký kouzelník.
Do čeho mne zakleje?!
A je vůbec naděje?!
Pařez — socha — zvíře — dost!
Pomíchaná společnost!
Ptáci pějí, slunce svítí.
Hlava bolí celé žití!

(— čeká —)

Zahrada je smutná, pustá.
Ani strom tu nedorůstá.
Na záhonech divný květ.
Ani jeden nedokveť!
Kde kouzelník asi mešká?
Hlava má je příliš těžká.
Pařez — socha — zvíře — dost!
Úctyhodná společnost!
Budu v ní už v okamžiku...

(— volá —)

Kde jste, velký kouzelníku?
Kámen všechno, všechno led,
nevidět nic, neslyšet!

Kouzelník:

(vážně přichází k *Hostu* a hledí naň pátravě; potom)

Co chcete zde?!

Třetí host:
Vy jste mne uhranul.

Kouzelník:
V tom bude omyl. Já vás neznám vůbec!

Třetí host:
Než to je jedno, uhranut jsem přec,
a nyní přijde hlavní pro mne věc!
Chci ptát se: předem za vše vroucí dík:
Jste vskutku onen velký kouzelník?!

Kouzelník:
To ovšem nutno prozkoumati zvlášť.
I vy už znáte děravý můj plášť?

Třetí host:
Má hlava bolí celý lidský věk
a marný pro ni dosud každý lék!
Má duše pustá, mysl celá chorá,
a znám jsem vůbec jako nemotora.
Já dlouho jel a nyní s chutí slezu.
Ó, zaklete mne . . . třeba do pařezu!

Kouzelník:
Vám všechny touhy cestou shořely?
Největší nemoc máte, příteli!

Host:

Největší nemoc! Chci se jí už zbavit.
Což zaklínání přestalo vás bavit?

Kouzelník:

Jsou jisté rány, jež se neléčí.
A neznám lék pro nemoc největší.
Jen jeden snad, a ten je sotva pravý.
Namluvte sobě, že jste zcela zdravý!

Host:

Takovou cestu jsem se marně vlík;
jste mi to, pane, pěkný kouzelník!

Kouzelník:

Hlava dál bolí, srdce dál se raní,
ó, zde je marno všechno zaklínání.

Host:

Jsem celkem hotov. Zbytečný. Už vím!
Už za pařez se ani nehodím.

Třetí host
(odchází).

Kouzelník:

Ó, kouzelníku, ukaž kouzlo své!

Děravý plášť — a to je vše.
Hudlař jsem. Nic víc. Hudlař pouhý!
Co mohu? Každý mne přec bezpečí,
že nevyléčím nemoc největší.
Do duše mír, do duše klid . . .
možno to někdy rozřešit?!
Kolem se všechno chví a chví,
kolem se všechno denně zvrátí.
Je ironií vítězství.
Už je to nudné, ještě dál se ptáti!
Jak kolem bloudím, sním a sním,
zdá se mi, že jsem také nemocným . . .
V některé půdě všechno rychle bují,
sám o sobě už nyní pochybuji . . .
Co může kvést, co může uzdravěti?!
Jsem dosti dobrý pro zábavu dětí!
A kolem chodím, sním a sním:
zdá se mi, že jsem také nemocným!

Scéna: Síň domu kouzelníkova.

Žena:

Sny jeho (ach! sny!) — jak je bezhlavý!
A k tomu plášť má celý děravý.
Ah! A tak žíti! Za dnem hnusný den,
den plný lží a bez něhy a svitu,

bez ohně, vášně, v cizích mrazech jen,
bez bouře, vichru, písní, prostý citu!

Přítel:

Já nechápal jsem — je to divná věc! —
v tu pustinu že on Vás mohl vléc'!
A prováděti nevýnosné čáry,
k tomu by moh' být dávno příliš starý.
Je škoda, působit moh' líp,
jakýsi talent v něm se kryje,
a neschází mu někdy vtip.
Žel, všechno pouhá teorie!

Žena:

Nenalez' ještě žádný lík.
Viďte, že není kouzelník?!

Přítel:

Rozhodnout těžko, bohužel,
a přátelské mi city svaty.
Jsem tedy trochu zaujatý.
Že hledá příliš, nenašel!
Já lék však našel.

Žena:

Našel? Vskutku?
To uvede ho do zármutku!

Lék, který nezná, slavný lék!
— Jaký je? Vy jste nedořek'!

Přítel:

Je jenom lék, jenž vždycky platí:
Milovati!
Život náš mizí, krása bledne
v smrti ledné.
Květy dýší, květy voní, po polibcích stůní
v lásky tůni.
Je láska obsah života,
a ostatní jsou slova pouze.
Když všechno v mořích ztroskotá,
jak nevzdati se sladké touze?!

Žena:

Můj kouzelníku!

Přítel:

Jaký prostý lík.

Žena:

Já vidím: ne on — Vy jste kouzelník!

Scéna: Vzdálené město. Trh. Dav prochází se náměstím. Po straně bouda, kde vyvolává

Přítel:

Zboží dobré, mírné ceny!
Krám je celý přeplněný.
Plášť můj, ten je z brusu nový,
ač zřel časy Adamovy.
Nedivte se, ač to div:
Bůh byl kraji milostiv!
Největší nemoci znám lék,
za mírný sdělím poplatek.
Zboží dobré, nízké ceny.
Krám je celý přeplněný!
(Kdosi blíží se a stane v blízku.)
Prosím, pane! Zde se vchází.
Vidím, že Vám něco schází!
Cena mírná, nelze snížit.
Co rozbito, známe sklížit.
— Vás tísní nemoc největší.
V tmách vždycky světlo nalézáme.
A všechny taje jsou nám známé,
a zde se všechno vyléčí!
Hle, pilulka to velmi nutná,
ač ovšem lidem různě chutná.
Milujte se, noc a den!

(k ženě)

Ženo, udeř na buben!

(k posluchačům)

Pro nemoci sužující
kouzelník vždy k disposici.
Znám všechno kvítí, které bují,
jež léčí a jež uspává.
Znám všechna srdce churavá,
a od dvou do tří ordinuji!

Scéna: Zahrada kouzelníkova. Štěká

Pes:

I sedím ve své budce
a hryžu, hryžu kost.
Zde štěkám občas prudce
na svoji minulost!
Byl jsem princem, byl jsem králem,
člověk spokojí se s málem!
Teď je ze mne pes!

Kouzelník:

Byl jsi princem, byl jsi králem.
Dobře spokojit se s málem.
Štěkej dál, můj pse!

Pes:

Pryč dvorních pěvců sloky,
říš, jejíž byl jsem pán.
Teď střežím cizí kroky,
na řetěz uvázán.
Prchly zpěvy, zhaslo štěstí.
Nelze přece navždy kvésti!
Haf a haf a haf!

Kouzelník:

Jednou pro vždy zhaslo štěstí,
nemůže nic vůbec kvésti.
Štěkej dál, můj pse!

Pes:

Však konečně, co schází?
Mám v boudě pevný byt.
A kost, jíž pán mi hází,
může mne nasytit!
Někdo laury, žezla, věnce:
zajištěná existence
musí stačit též!

Kouzelník:

Celkem jedni jako druzí.
Záleží jen na ilusi.
Štěkej dál, můj pse!

Pes:
Bůh ví, co ještě v dáli.
Já zapomněl jsem vše,
jak sny, které se zdály,
ráno zas zmizevše.
Zaopatření jsem našel;
tam, kam jsem se druhdy vznášel,
štěkám: haf a haf!

Kouzelník:
Zázračné je štěstí tvoje.
Zapomenout nemožno je.
Štěkej dál, můj pse!

Pes:
Teď sedím ve své budce
a hryžu, hryžu kost.
A štěkám velmi prudce
na svoji minulost!
Zdálo se mi právě málem,
princem jsem byl nebo králem,
haf a haf a haf!

Kouzelník:
Celkem jedni jako druzí.
Záleží jen na ilusi.
Neštěkej už, pse!

Pes

(umlká poslušně a schoulí se. Ticho. Pak zpívají)

Ptáci:

Hle, jaký smutný kouzelník!
Čím vším se marně mučí!
Má hady na své korunce,
a jeho srdce bez slunce,
a nic tam nevypučí!

Kouzelník:

I vy už, ptáci, víte to,
co všechny hučí bory!
Já léčil všechny nemoci.
A nyní sám jsem bez moci,
a zdá se mi: jsem chorý!

Ptáci:

Hle, jaký smutný kouzelník!
Co všechno jemu zniká,
hnízdo mu jeho vybrali.
Žena mu prchla do dáli.
A on jak dítě vzlyká.

Kouzelník:

To není, ptáci, smutek můj!
— Žel, že se musilo zšeřit!

Vás myšlenky v snách neděsí,
oblohu modrou lžete si.
Oh, moci sobě věřit!

Ptáci:

Hle, jaký smutný kouzelník!
Co lež a pravda a všecko?
Letíme s větve na větev,
zobáme zrna z rukou děv
a obletujem' děcko!

Kouzelník:

To všechno, ptáci, nelze mi.
Ó, není to má vina!
Bez křídel letět nemohu,
a místo žen zřím mátohu,
jež dráp mi do srdce vtíná!

Ptáci:

Hle, jaký smutný kouzelník!
pak že prý nemoc léčí!
— A komu křídla postačí
k rozletu přes trní, bodláčí,
ten není tisíckrát větší?!

(Chýlí se k soumraku. Z dálky)

Žáby:

Na černém břehu bílý čáp.
A pod ním bahno a voda!
Z deště se přijde pod okap!
Kva, kva, kva, je toho škoda!

Kde kultura a klasici?
Latina čistá a svěží?
V té situaci tísnící,
kva, kva, kva, i u žab mizí.

A každá pomoc nám už vhod.
Náš parlament je chabý.
Snad že se zčápí Wallenrod,
kva, kva, kva, Wallenrod žabí?

Však teď jdem' z deště pod okap.
A smrdutá je voda!
Na černém břehu bílý čáp,
kva, kva, kva, je toho škoda!

(Mění se scenerie, tvary stávají se nejasnými; nakonec chaotická směs. Není viděti zahradu ni krajinu tohoto světa. Počíná se)

BLOUZNĚNÍ KOUZELNÍKOVO

Sbor:

Zahrajeme komedii
bez toho na cizinci:
Roma hoří, cives hnijí,
imperator v blázinci!
Vlny bijí, příboj vyšší,
luza zničí starou říši!
O břehy se vlny sváří.
V řadách táhnou proletáři!
Hlad své davy k pomstě žene,
konec kultur, věčný chlad;
msty a vášně nedomstěné
v hymně bouří rozzuřené:
Hlad a hlad a hlad a hlad!
Zahrajeme komedii
bez toho na cizinci:
Roma hoří, cives hnijí,
imperator v blázinci!

Jiný sbor:

Širé kraje dlouho hlídá
osamělá pyramida.
Kraj je němý, navždy mlčí.
Nebe němé, navždy mlčí
pyramidy chladné stesk.

Není ničím pranikomu.
Lid ji zří a jde zas domů,
žebrácký cár slávy lesk.
Stojí věky — ano, nač?
Pláče věky — k čemu pláč?
Co pohřbeno, to pohřbeno,
co dosněno, to ztraceno!
Není ničím pranikomu,
lid ji zří a jde zas domů.
Nepohnutě, hrdě státi!
Nač se ještě blamovati?
Pyramida osamělá . . .
poušť je poušť a ráj je ráj.
Sama v dlouhých nocích bdělá,
hlídá mlčky němý kraj.
V duše hloub a v duše houšť.
Nekonečná je to poušť!

Kouzelník:
V duše hloub' a v duše houšť,
nekonečná je to poušť.
Je to smutek beze jména,
zdálo se mi, někdo sténá.

Jiný sbor:
V rozpačitém pospěchu
dítě kráčí po mechu.

Kráčí mlčky, pátrá chvíli
na vše strany zas a zas.
Zapomeňme, co jsme snili!
Zrak má modrý, bledý vlas.
Pohled mučí, pohled bolí,
smutno, pusto po okolí.
V lese číhá zkáza zlá:
úskočná tam strašidla!
A konec, mžik než přeletí!
A zakletí a prokletí!
Nikdo, nikdo nechrání tě!
Neplač! Zhynem', smutné dítě!

Jiný sbor:
Zašlo? Zašlo! Slova nedí . . .
Kvílení jen odpovědí.
Musilo's jít touto pouští?
Zajmou tebe lidožrouti!
V jeskyních svých sedí tupí,
počítají noci, dni.
Surové ty jejich tlupy
dobrý průvod pohřební.
Dítě! Vrať se! Zpívej zase!
Naivní máš, čistý hlas!
Budem' snít o zašlém čase,
o tom, čemu podobá se
zrak tvůj modrý, bledý vlas!

Jiný sbor:

Skřítkové se v zemi smějí:
nač se dlouho tázati?
Rozumíme tomu ději.
Dítě už se nevrátí!
Nepůjčí nám nikdo na to;
v zemi zlato, zlato, zlato!
Malá hlava, malé oči:
kolem nás se přec vše točí!
Dítě zemře, zlato žije!
Ostatek je komedie!

Jiný sbor:

Rusalka se koupá v tůni,
hledí na ni měsíc mdlý.
Starou touhou, starou vůní
potácí se opilý.
Potácí se — chce se sřítit.
Což, když přestane v kraj svítit?!
Rusalka ho k sobě táhne.
Milenců už měla dost!
Jeho duše touhou práhne,
ještě jednou níž se nahne.
Konec a vše minulost!
Rusalka ho k sobě tiskne,
hluboká tůň zachytí.
Žár, ten vzplane, svit, ten blýskne.

Pak je třeba dožíti!
Nebe prázdné, tmavé dost.
Konec a vše minulost!

Jiný sbor:

Lidožrouti chytili tě!
Moje dítě, moje dítě!

Jiný sbor:

A kraj širý dále hlídá
osamělá pyramida.
Není ničím pranikomu,
lid ji zří a jde zas domů.
Poušť je poušť a ráj je ráj.
Mlčky hlídá světa kraj.

Kouzelník:

Lesy žijí, vlny, pláně.
Třeba dívati se na ně.
Trochu dále od života
cizí divák, jiný cit . . .
Hlava se mi trochu motá,
duch je sfingou, sfingou hmota . . .
Bude třeba odejít!
Jiný cit a jiná touha!
Země sní svůj velký sen.
K životu je cesta dlouhá,

(což se modlí, kdo se rouhá?)
— a já jsem už zaprášen!
Ironie v duši vklouzla.
Moje kouzla, moje kouzla!

Sbor:

Jsou perspektivy, bázlivé a šedé,
a duše chví se, jako v závrati.
Tam v dálku dítě s hrůzou v srdci jede,
a ví to dobře: Tak se nevrátí!

Jiní:

Vůz se nějak divně houpá.
Zima! Zahalit se v pléd!
Hlava klesá, terén stoupá.
Je to episoda hloupá.
Konec, život, nic a svět!

Jiní:

Iluse všechny dávno dosněny;
na místo srdcí tvrdé kameny.
Zatracenými jdeme cestami,
před námi hrůza a pláč za námi!

Jiní:

A roztesknı́ více noci květ.
Ze srdce pomalu vzrůstá!

A rozteskní více noci květ.
Nemožno docela zapomnět,
že duše je zprahlá a pustá!

Jiní:

Strom prý se ještě nekácí.
My jsme však přec jen žebráci!
Nerostou květy, strom je bezlistý.
Byl jeden sen a ten prý nečistý!

Sbor:

Vůz se nějak divně houpá.
Zima! Zahalit se v pléd.
Hlava klesá, terén stoupá.
Vše je episoda hloupá.
Zapomene brzo svět!

Kouzelník:

Voluntas regis summa lex.
Je marna všechna polemika.
Proč nesměje se haruspex,
když uzří bratra haruspika?

Sbor dětí:

Jsou vysušeny prameny.
A stromy jen se klátí.

My půjdeme v háj zelený,
tam budem' dlouho spáti!

V zeleném lese celý den
zpívají ptáci.
Budem' se dívat, kudy sen
v srdce se vrací.

Jiný sbor:
(mizí)

Širé kraje dlouho hlídá
osamělá pyramida.

(*Pausa.* Všechno mizí. Je úplné ticho. Temnota vzrůstá. Pojednou se vynoří ze tmy *Čarodějnice*; blíží se ke *Kouzelníkovi* s posměšnými gesty.)

Prvá čarodějnice:

Píchni nebo řízni:
Bavíme se sklizní.

Druhá:

Síla sílu hledá.
Ale slabým běda!

Třetí:

Končí naše rada:
Hvězda s nebe padá.

(*Čarodějnice* ztrácejí se pozvolna v mlze, z níž vyhoupne se)

Rarach:

Chachacha! Chachacha!
Chtějí chytat raracha!
Oči vidí — může býti.
Ale ruce nezachytí.
Uvnitř — uvnitř — ano, páni!
Marno všechno namáhání.
Život — život! Chachacha!
— Nechytíte raracha!

(Za *Rarachem* žene se dav. Slyšeti výkřiky: vše se mísí.)

Vytušíte, nechytíte!
Rozhoupáte, nezlomíte!
Vaše myšlenky a dumy,
vaše touhy, vaše lásky,
vaše pláně, vaše chlumy,
vaše tváře, vaše masky,
rarach, jenž se směje tmám...

(ke *Kouzelníkovi*)

Pověz, věřil's v sebe sám?!

(k davu)

Slaboši a třtiny,
pokusy a viny!
Vylžete si, klamete se.

Není pravda, není krása.
Jenom trocha hrůzy hne se.
Jenom rarach do tmy jásá.
V světě — ve vás — do vás — v svět.
— Chytejte si! Prchnu hned! —
Mí drazí! Ano — chachacha!
Chycen vás změním v raracha!
Co říše, moc a statky, lid?
To nemusí a může být.
    Zachráníme, spasíme?
    Nevěříme, nevíme!
Mí drazí! Chycen, kdo mne chyť!
A vy jste moudří, může být!

Ah, bůh váš! Ano. Ovšem. Bůh.
Zdá se, že máte starý dluh.
Za hrobem, za nebem, kdož to ví?
A tož jste modlit se hotovi!
Ten věřící a dobrý lid!
To nemusí a může být!
    Zachráníme, spasíme.
    Nevěříme, nevíme.
Stavěti chrámy, oltáře.
A život přec jen bez záře.
Chycen je, kdo mne jednou chyť.
Jsem vaším bohem? Může být!

Ale tak ne. Ne. Všechno dým
a vy jste moudrost. Ano. Vím...
— Myšlenky trochu nejisté,
a ctnosti trochu nečisté.
Vzchopiti se a vyléčit?
Nu, může být, nu, může být!
        Zachráníme, spasíme!
        Nevěříme, nevíme!
Chycen je, kdo mne jednou chyť.
Jsem vaše moudrost? — Může být!

Chachacha! Chachacha!
Lidé honí raracha!
Trochu víry, trochu štěstí,
trochu sílit, trochu plésti,
trochu hořce, trochu sladce,
jednou dojdem' k všeho matce.
Rouhat se, bouřit, ničit, bít?
Modlit se, doufat, stavět, snít?
Může být!
        Chachacha! Chachacha!
        Chytili jste raracha!

(Celý průvod zmizel mimo jediného. Tento se dívá na mlčícího *Kouzelníka* s podivným a dvojsmyslným úsměvem. Jest to)

Nero:

Tam dole ležet pod zemí,
oh, ano, zle to studí.
A ohavnými básněmi
mne poetové nudí.

Je příležitost lákavá
z nejlepších čerpat zdrojů.
Což, je to pěkná zábava
zapálit srdce Troju?

Zapálit! Všechno plameny!
Nechť svíjí se, a syčí, hoří!
Kde byly city stísněny,
v rudém se rozlijí moři!

Mé perversnosti ubývá...
(V hrobě se leccos ztratí!)
Však koho žár na vždycky zahřívá,
ten může krásně spáti!

(*Nero* mizí; *Kouzelník* zadumán pohlíží za ním. Zjeví se *Poustevník*; žehná se křížem a nemluví; pausa.)

Kouzelník:

Poustevníku, eremito,
osud vás přec rozdrtí.
Poustevníku, eremito,

co soudíte o smrti?
Celkem se to lehce řekne:
zařízení velmi pěkné!
Ale někdy vázne vtip.
Veškerý je výklad kusý,
žít se může, umřít musí,
Země ví vše mnohem líp!

Poustevník:

Já měl jsem všecko kvítí,
a mezi ním jsem rosť.
Svou bídu měl jsem taky.
Však nad hlavou když mraky,
je v srdci pobožnost.

Za život, za kvítí vůni
chci Tvůrci dík svůj vzdát!
Západu ohně zřím rudé.
Až On mne volat bude,
půjdu pak z duše rád!

Kouzelník:

Rád pustil bych se do zábavy.
Však tón je příliš vyhýbavý.
A pak — vše osobitý vkus!
Viz říkadlo: De gustibus!
A na nebi i na zemi

nudí nás mnohé problémy.
A dát se o nich do řečí,
to také někdy nesvědčí.

Poustevník:
Bůh, pane, zatvrzelé trestá,
a blah, kdo zavčas kaje se.

Kouzelník:
Já půjdu, kam mne vede cesta.
Bůh konkurentů nesnese.
A ti jsou slabí, přiznám v hoři.
Jen efemerní světy tvoří.
A že je málo personálu,
vše jednotlivec zastane;
v něm málo světla, mnoho kalu,
a andělé i satané.
Však jde to z těžka — co vše platné?
A konce, ty jsou, pravda, špatné!
A se soudnictvím u nás bídně.
Nuž modlete se dále klidně!

(*Poustevník* odchází. Zjeví se)

Madona:
Je vytažena opona!
Toť zcela jistě Madona.
Aureolu nad hlavou,

tělo oblé, tělo čisté.
Proč tou vášní churavou
můžeš ještě toužit, Kriste?
Hrdá matka, řádná žena,
pokora a oddanost.
Věc je pěkně provedena.
Na Madonu krásy dost.
Hle, děvka Páně, řádná žena!
Je vytažena opona.
Proč, Kriste, srdce roztoužená,
a proč tak klidná Madona?!

(Mění se obraz.)

Jsou všecky sochy pokáceny v dílně,
a všechny malby osud znetvoří.
Co Madony se usmívají smilně,
Herakles v chlévě dlouho živoří.
Toť klasy jiných, cizích žní.
A dobrodružství galantní!
A proces od stvoření starý!
A nekonečné memoáry!
Pak vposled — ah! tak! Jaké rady!
Šla na výlet a není tady.
Co prosněno, to ztraceno,
co pohřbeno, to pohřbeno.
Já celý život hledal — jaký žel!
Lék kouzelný jsem přeci nenašel.
Lék — o ceně, ne, nejsou pochyby.

Jen ženám — těm se mnoho nelíbí!
A nyní z dálky, cize, chladně zří!
Když odešla jsi, vskutku odejdi!
Však čeho se zde moje ruka chopí,
starých mých tužeb zoufalé jsou stopy.

(Pausa. Obraz mizí. Z dálky slyšet zpěv.)

Troubadour:

Od večera už pěji vám
o vašich očích, paní!
Má paní! Ještě pěti sám?!
Do svítání?!
Jsou květy ve vašem záhonu,
jež bezesností raní.
— V jakém as moři utonu
do svítání?!

Kouzelník:

Vzdáti se světlu, vzdáti se tmám,
nemohu býti sám a sám!
A v dáli rudé záplavy.
Můj smutek je tak bezhlavý!
Léčiti?! Koho? Kouzlit? Nač?
Líčiti radost, líčit pláč?
Banální trochu snaha ta.
Plačtivá melodramata!
Dolomit, co se nalomí,

ještě mi zbylo svědomí.
Má touha, ta šla v oblohu.
Samoten býti nemohu!

A zase zahrada *Kouzelníkova*, všechno má jasné a pevné tvary. Valí se *Davy vesničanů*.

Dav:
Kouzelníku, přijde pomsta!
Proč nám hubíš rodný kraj?

Prvý host:
Žena!

Druhý:
Statek!

Třetí:
Vina!

Čtvrtý:
Kráva!

Hostinský:
Požehnaný hubit kraj!
Kouzelníku, přijde pomsta!

Dav:

Toť podezřelý věru host.
My konáme jen povinnost!

Kouzelník:

Největší nemoc největší můj žel.
Lék pro ni dosud nikdo nenašel!

Část přítomných:

Co blouzní nám tu divně o nemoci?

Jiná část:

Posedlý bývá ďáblem vždycky v noci!

Kouzelník:

Já hledal jeden spásonosný lék...
Kouzelník není, kde kdo o mně řek'!
Kouzelník nejsem — víte, co to značí?
Na polích smrti sejí rozsívači!
Lék nenajdu a marně budím zlost,
lék nenajdu a žil jsem proto dost.
Co ztraceno, to nikdo nenavrací.
A mně se smějí už i drobní ptáci!
Zlomeno kouzlo, teď už nebaví.
Můj plášť — tak řekla! — je už děravý!
Jsem churav sám a bloudím za noci.
Skeptickým duším nelze pomoci!

Mne blažilo, co jiným obtíží,
až sklonila se hlava pod tíží.
Mé srdce nyní hořkostí se chví.
Je záslužné přec hledat tajemství!
U moudrých není o tom pochyby,
však ženám se to vůbec nelíbí.
Detrimentum patior
Usque ad mortem quatior!

Dav:

Studem líc ti nezaplane?
Šarlatáne, šarlatáne!

Kouzelník:

Nač, viďte, třásti silou kyklopů,
když sama sebe člověk rozbíjí?!
Ah, vidím nyní všeho potopu,
dnes vidím Demokracii.
Nic necítit, nic nemyslit...
jak pěkný život může být.
A já jsem ten, jejž všechno rozdrásá,
a já jsem ten, jejž život neomámí.
A Samson jsem, jenž sloupy otřásá.
Je krásná smrt, být zabit ruinami!

Dav:

Studem líc ti nezaplane?!
Šarlatáne, šarlatáne!

Kouzelník:

Něco je kvítí, něco je hnůj.
Bohužel, všechno konec má též svůj!
Je v těchto časech těžko zasvěcenci
obstáti ve světové konkurenci!
Pak stane se, což nemilo je zvlášť,
že nevyhoví lidem jeho plášť.
A doba, doba, ta má zvláštní vkus.
Psům nutno hodit vždycky kosti kus.

Dav:

Slova, slova, řeči plané.
Šarlatáne, šarlatáne!

Kouzelník:

Je zřídka nebe zcela beze chmur.
A: ultra posse nemo tenetur!
Já konversoval s mrtvolami dost.
To vzbuzovalo časem nelibost!
Žena! Co chce, to musí také mít!
Žena! — Že nutno také trochu žít?
To v teorii nápad pravdivý,
leč konsekvence někdy podiví.

Co nyní? K boji duše moje mdlá.
A ona, tuším, v dálku odešla.
Můj přítel, vzácný jak vše dohromady,
dává jí asi velmi cenné rady.
Zlomeno kouzlo — cítím slabost svou.
A úplnou už trpím nervosou.
A důvěra když v sebe sama klesla,
nehodíme se valně do řemesla.
Detrimentum patior
Usque ad mortem quatior.

Dav:

Všechno řeči, řeči plané.
Šarlatáne, šarlatáne!

Kouzelník:

Hřbitov je hrůza, smrt je klid.
Do kamen pojďme zatopit!
(Odchází do domu; *Dav* se nehýbá.)

Část davu:

To vidíme a konstatujem' zvlášť:
ten kouzelník má děravý už plášť.
Při funkci jeho mu to uškodí.
On k praničemu už se nehodí.

Jiná část:

Plášť děravý má, bláhovec to, bratři!
Proč modernější sobě neopatří?!

(Z domu valí se čmoud; *Kouzelník* se objevuje v rozevřených oknech domu.)

Kouzelník:

Hřbitov je hrůza, smrt je klid.
Do kamen šel jsem zatopit.
Když srdce studí a když všechno zebe,
lék přece najdem', milosrdné nebe!

Žár čistí a žár vyléčí
Recipe v nemoci největší!
Za všechno kletbu, za vše dík!
Nevím, zda byl jsem kouzelník?!

Dav:

Co mluví?! Utich'? Kouzla na nás tvoří?!
Uklady? Prchá? Jakže?!

Někteří:

Hoří! Hoří!

(Dům v plamenech. *Kouzelník* zmizel.)

Dav:

Krajina čistá, bohudík!
Snad to byl přeci kouzelník!

Ptáci:

Ah, jaký smutný kouzelník!
Čím vším se marně moří!
Má hady na své korunce.
A jeho srdce bez slunce,
a jeho tělo hoří!

Přítomní stojí, zarudlí svitem požáru. Chvíli nikdo nemluví; potom

Hostinský:

Takový svět je, páni hosti.
Však u mne ještě vína dosti.

KOUZELNÍK

Část druhá

FRAGMENT

(1899)

Scéna přechodní: Hřbitov vesnický. Podzimní a suchý slunečný den. Hřbitov je pustý. *Kouzelník* stojí v smutečním šatě mezi hroby.

Kouzelník:

Nejraději mezi hroby jsem dlíval.
S Bohem, má minulosti!
Hamletovští hrobníci
hrob opomenuli kopat dnes.
Mně stýská se po uzření té jámy,
po echu hrud se stýská padajících,
po pronesení vážných myšlenek
ve formě lidového úsloví
a vtipu vulgárního.
Ale oni nejdou,
a to mne zarmucuje.

Zlatá melancholie
rozlévá se po hrobech.
Dole tlí mrtví,
nahoře list.
Rozvane vítr
okolo listí,
pouze ti dole
nehýbou se.
Kdybyste mohli mluvit, vy spáči!
Mluvívali jste často ke mně,

nyní si nerozumíme.
Nade mnou je dnes modré nebe.
Viděti modré nebe,
to stačí k blaženosti.
Ten výrok zvučí hlavou mou.
Modravé vidím nebe
a nejsem blažen.

Modravé nebe,
na tebe ódu nezazpívám:
cos vyčítavého
má tvoje modro,
cos disharmonického
s nitrem mým.

Modravé nebe
nechť chválí pastevci:
vychází z jitra,
a ženou stáda
do širých pastvin.
Večer už se stmívá,
když přivádí je zase hospodářům.
Píšťalku bukolickou
vyrobí sobě:
hvízdají na ni
do modrého nebe.
Prostory mají pro ně

svůdná a lákavá kouzla,
prostory oživí
jejich sen.

Z daleka blíží se
pastýřka sličná,
váhavým krokem
s počátku kráčí,
v rytmický tanec
přechází krok.
Cos titěrného, rokokového
v pastýřce té.

Pastevec čeká
a hvízdá na píšťalku bukolickou,
přátelská stáda
důvěrně hledí
do jeho očí:
jímá ho touha
rozpiati křídla,
do dálek letět.
Otvírá kosmos
pastýřky ruka.
Pod námi světy,
a v nás je svět!

Stádo se pase,
pastevec dumá,
pastýřka tančíc
blíží se k němu.
Září jí něhou
modravé nebe
jejího zraku:
v nebi se nad ním
zamyslí Bůh!

Pro idyly dávno ztracen
mám bolest v sobě.
Zánik je bolest,
přerod však větší.

Jenom ti hrobníci
scházejí tu:
a já mám touhu
kopati hrob,
slyšeti echo
padání hrud.
Kdo dole leží?
Jsem to já sám?

Přeci mám touhu
kopati hrob.

Modravé nebe
nechť chválí pastevci,
přerodu zpívám
ponurý hymnus.
Přicházím k hrobu
rozloučit se.
Hroby jsem míval
v zašlých dnech rád.
Hroby jsou rádci
mají svou řeč,
důvěrná, sladká
kouzla svá.
Jen kdyby nebylo
kouzlo to jedem.
Nákazu šíří
zamlklé hroby,
hroby se šíří
po světech.
Přicházím k hrobům
rozloučit se.
Kteříkoliv odpočíváte,
odcházím od vás.

Spěte si klidně,
znavení spáči,
nechtějte pouze,
bych s vámi spal.

Život se vzbouzí
v žilách mých,
svěžeji proudí
divoká krev.
Vzdával jsem se osobnosti kdysi
pro vás, ó hrobové!
Ilusorním sněním s bohem dávám,
a půjdu.
Úkoly jiné
volají mne:
živoucích lidí
veliká bolest,
o které nechci
nadarmo snít!

Čas přišel činů,
dosněny sny,
osobnost svoji
zachránit chci.
Sebeničení
podkopalo mne:
čas ještě nyní
kupředu jít.

(Vraty vchází tichým krokem muž, rovněž smutečně oděný; blíží se přímým a určitým směrem k hrobu, kde stojí *Kouzelník*. Když se přiblížil, poznají se, a chvíli mlčí.)

Kouzelník:
Přicházím k mrtvým,
nacházím živé.

Přítel:
Bohudík, živ jsi!
V žurnále čet' jsem...
jakýsi požár...
rodinný román...
šílenství záchvat...
Dík, že jsi živ!

Kouzelník:
Hořely tehdá
budovy pouze,
ctihodné knihy,
fatální kouzla,
mne ale vyhnal
hanebný čmoud.
Oheň mi barvil
do ruda tváře,
sežehl vlasy,
a dusil mne.
Praskání slyšel
blíž jsem a blíže,
lapal jsem dech.
A tu mne jala

života touha
elementární:
prchnouti odtud
do širé pláně,
prchnouti v dálku,
a lépe žít.

Přítel:
(kývá hlavou)
A lépe žít.

Kouzelník:
Prchnul jsem oknem.
Ó, to byl tehdá
šílený skok.
A za mnou požár,
divoké hlasy,
a za mnou všecko,
pro co jsem žil.
Popálen, schvácen,
prchal jsem v dálku,
až přišla noc.
Usnul jsem v lese
na chladném mechu.
Tmou, nočním chladem,
bezhvězdnou nocí
houkaly sovy,

chodily stíny,
a já se lekal
sám stínem být.
Bylo to po prvé,
co jsem se bál.
Hukotem temným
vzdálených moří
ozývala se
minulost.

Ale ta bázeň
vrátila mne zemi:
život má smysl,
hledám ho dál.
Co bylo, hučí,
jak dálné moře,
nevidím jeho,
hukot jen zní.
Nevidím tebe,
jsi mi tak vzdálen,
i ona žena
daleko je.
Všechno to zašlo,
všechno to spí.
Kouzelník umřel;
člověk je živ!
Teď bloudím

těkavý tulák,
bez domova,
chudý.
Poznávám lidi
a bídu jejich,
krev v tvář mi žene,
pobouří cit.
Nahlížím a slyším slova:
dělníci z práce vracejí se,
do dolů horníci sestupují,
do katastrof.
Po ulicích bloudí ženy,
prodávají se
do katastrof.
Zlá rasa mocných
trpící žene
i sebe samu
do katastrof.
S těmi, kdož bídni, hovořím,
zoufalosti rozumím těch, kdož hynou.

Tak všechno vidím,
bouřím se nad všim,
myslím a myslím,
těkavý tulák,
bez domova,
chudý.

Miluji lidi,
všechny, kdož trpí,
všechny, kdož hřeší,
všechny, kdož hynou
a chtějí žít.
Cit pospolitosti
v sobě cítím.

Životem kráčím;
jen časem touha
vrátí se zase:
hřbitovy zřít!
Přeměnění nejde tak rychle.

Ze sna jsem procit':
neviním.
Ze sna jsem procit',
otvírám náruč
k objetí.

Přítel:
(vytáhne melancholicky šátek a stírá si bohaté slzy)

Pohromy těžké
postihly mne.
Mohl bych říci,
že boží trest.
Sofistikou

nevytáčím se:
oklamal jsem tě;
bylo to špatné.
Mohl bych ovšem
omluvy uvést.
Ale ten předmět
trapný ti asi;
nebudu tedy
plýtvati slovy.

Má drahá družka
zesnula v Pánu.
Stojíme zde
u jejího hrobu.
Snad Prozřetelnost
vedla tvé kroky:
hroby, ty dají
odvěký smír.

Sklátil ji, běda,
obtížný porod,
naděje moje
zmařila se.
Ubožák! Měla
ze smrti strach.
V poslední chvíli
chytla mou ruku:

„Nepusť mne, nepusť,
chtěla bych žít.“
(Stírá si slzy.)
Musila jíti.
Odpustí Bůh!
Zde leží ona
a dítě mé.
Přicházím denně
minulem dojat,
příteli, bolest
pochopíš mou!

Kouzelník:
Tíže
padá mi z duše.
Minulost mrtva,
dobře je tak.
A moje cesty
jsou nyní volny.
Mám nyní nový
veliký cíl.
Idyly nechci,
metafysiky,
s mrtvými nechci
hovořit.
Reelní práci
nyní se oddám,

reelně nutno
hledati lék!
Zaujat chci se
problémem tímto.
Mé srdce bije
pro bídu lidí.
Chci, tribun lidu,
do lidu jít.
Myšlenku svoji
a svoje síly
a svoji pýchu
věnuji lidu:
vzdal jsem se
egoismů svých.
Spáleny byly
požárem tím.
Citlivůstkářství
chci též se vzdát:
nechť to se zalklo
požáru čmoudem.
Minulé lásky
vzpomínat nechci.
Spálena budiž
požárem tím.
O starých vinách
přemítat nechci:
nechť onen popel

pokryje je.
Na nových drahách
signály hoří,
valí se z dálky
budoucí věk.
Svou bídu cizí
zaplašit chci,
otevřít světy
očím svým.

Přítel:

Podivný snílku,
ideologu,
záhadný snílku,
zas nový sen?
Je to květ hrobu
vyrostlý tady,
či nový život
pučí tu zas?
Podivný snílku,
ideologu,
nechápu tebe:
což vždy ti třeba
opít se sny?
Podivno, divno
jak těžko žít...

(Rozcházejí se opačným směrem. Hřbitov je pustý.)

ODCHOD

(1901)

OSOBY

Angelika
Syvalter
Kříž
Holakovský

Doba současná; jarní odpoledne

(Prostorný pokoj; *Kříž* sedí ležerně na fauteuilu, dívaje se do stropu; *Syvalter* stojí stranou, u okna, hledí do ulice.)

Kříž:

Opustit město, jeho ruch a šum?

Syvalter:

Každý chce časem svoje Tusculum.
Město je jab'ko rozežrané červy,
silou jsem kles' a předráždil své nervy.
Zdi vysoké, to věčné přítmí studí,
zábavy staré, ty mne celkem nudí.
Chci býti této atmosféry prost!

Kříž:

Jaký to vzlet a jaká nucenost!
Ostatně, Blatná není na Kamčatce.
Až se ti steskne, zas se vrátíš krátce;
tvá vážná bledost — jenom co je pravda —
u něžné pleti k zájmu důvod zavdá;
venkovské krásky, lásky nevinné,
pastýřské idylky, o jemine!
Přes tucet děvčat bude touhou hynout.

Syvalter:

Jdu na venkov si hlavně odpočinout.

Banální hovor, společnost a smích
mne k sobě neláká.
Chci pozorovat v kalužích
plovoucí oblaka.
Nač hledět v nebe, které stále hlucho?

Kříž:

Jen nedej Pán Bůh, aby bylo sucho.

Syvalter:

Nepopřeš přece, město že vše stráví
bez nasycení: talent, sílu, zdraví.

Kříž:

Ve vhodných chvílích pro pány i dámy
vyrábím přiléhavé epigramy.
Tobě chci říci epigram svůj nový.
Povídá mnoho několika slovy.

(Paroduje tónem svého hlasu:)

— — Nebohý ten pastucha
sám si vlezl do ucha.
A pak myslil hrůzou chor,
že v něm škvor — — —

Hypochondrickou, hle, zde náladu!

Syvalter:

Měl's vždycky mnoho vtipných nápadů!
Je mi tě líto, že tě nechám tady,
odejda kamsi tiché do Lhoty.
Den co den více v sobě kryjí vnady
tvé řeči vtipné, řízné bonmoty.
Má mnoho kouzla přeci jenom město;
společnost, která spleen tvůj zaplaší.
(s trochu ironickou úklonou)
Superiorní tvoje gesto
nenajdu nikde, nejdražší.

Kříž:

Mířiti dobře, trefit líp.
Však celkem je to dobrý vtip.
Jsem dojat tak, že musím zůstat sedět.
Jak na zdvořilost takou odpovědět?!
Řeknu jen stručně: mluv, co chceš,
dlouho tu scházet nebudeš.
Čtrnáct dní zcela vyléčí tě
z venkovských, prostých románků,
z fialek v trávě snících skrytě,
z obdivu písně skřivánků.
Jen krátký čas:
než odcházíš, ty navrátíš se snáže.
(Klepe se; *Kříž* zvýšeným hlasem:)

„ . . . On přijde zas
až vymění se stráže.“
(Vejde *Holakovský*; ukloní se vzájemně)
Já budu aspoň šťastně vyměněn.
(K *Holakovskému*)
Slyšel jste už?! Syvalter jede ven?

Holakovský:
Tak z čista jasna?

Kříž:
Zdraví, všecko zdraví.
Venkovský vzduch a život, to ho spraví.
On trochu kašle a je trochu bledý.
(K *Syvaltrovi*, přehnaně starostlivě)
Snad nechytlo to plíce naposledy?
(týmž tónem, jak dříve)
Topolů alej, touha spanilá
a z kravích očí bučí idyla.
Procházkou půjde, tichou, dumavou,
mech tlumí krok, les šumí nad hlavou.
Zajíce občas z klidu vyplaší
a z ranní procházky si houby přináší.
V polévce ovšem chutná hřib.
— — A celkem je to dobrý vtip.

Ale já spěchám.

(k *Syvaltrovi*)

Šťastnou cestu přeji.

Syvalter:

Chceš muchomůrky?! Pošlu!

Kříž:

Ty se nejí.

(Odchází; malá pausa)

Syvalter:

Tak chodí už to v světě vezdejším!
I on se stává stále fádnějším.

Holakovský:

Vtip à tout prix už špatná marka tu.
Toť známka k lepšímu je obratu.

Syvalter:

Já ztratil dávno duše klid
a víra v sebe kdesi v dálce.
Čas nastal právě, hovořit
o rozumu a o morálce.
Povídej . . . vtipně, nemusíš se bát!

(Dívá se mimoděk na hodiny; *Holakovský* všimne si toho)

Promiň.

Holakovský:

Ty čekáš kohos?

Syvalter:

Snad.
Buď tedy stručným — prosba jediná!

Holakovský:

Ty nejsi šťasten — —

Syvalter:

(pokrčí rameny)

Zas už začíná!

Holakovský:

Ven jedeš. Nech tu zbytky života,
který si leta bez užitku veď'.
Nech tichých zábav, koketních nech tret.
Jedno ti schází, hochu: prostota!
Což dosti krásy není na zemi?
Je třeba zalidnit ji fikcemi?
Řeknu ti: pracuj jednoduše;
bez plodné práce není klidna duše.

Úsilnou prací vždycky spíš
se k lidem, světu přiblížíš.
Co žití toto, věčně nečinné?!
Je drahý čas, jenž takto pomine.
K čemu jsi lidem? Čím jsou lidé tobě?
Cos provedl? Co ještě učiníš?
Vždy založeny líně ruce obě
probíjíš talent svůj.

Syvalter:
Je pozdě již.

Holakovský:
Mám tebe rád: my spolu vyšli.
Tys harmonii ztratil s vším.
Jen svoji malost pochopíš-li,
můžeš se státi velikým.
Život má hloubky, závratí
třeba se pouze oddati.
Ty řekneš ovšem: pouhé zrnko prachu!
To je má pýcha i má ctnost.
Nevidět pouze sebe, brachu,
viděti všeho souvislost.

Syvalter:
Ze všeho čouhá mrtvých kostra.
To výsledek je mojich vloh.

A bolest má je příliš ostrá,
bych něco více cítit moh'.

(Opětně krčí rameny.)

Chci býti stručným – ruit hora.
— – Dnes dopoledne byl jsem u doktora.

Holakovský:

Teď ještě nemoc. Pán Bůh s námi!
To všechno jsou ty zatracené flámy!

Syvalter:

Oklepal, ptal se, zkoumal zchmuřený
a čím dál, tím víc krčil rameny.
Ptám se, zda zdraví mohu býti vrácen.
— — Mám býti upřímný? řek'.
— Ovšem že —
— jste ztracen!
Nynější čas je nezdravý v těch krajích
a bude dobře, půjdete-li na jih.
Chorobám plicním klima tam víc svědčí.
— — O vyléčení ovšem není řeči — —

Holakovský:

Nevěřím, hochu, to nemůže být.

Syvalter:

— — To ostatní chci ještě doplnit.

Pak vyšel jsem — byl svěží, čistý den
a vlažný vítr vál mi kolem hlavy.
Po prvé zanícen
jsem zadíval se do dálavy.
Unaven nudou seriosních očí,
unaven nudou ironických vět,
v svých prsou nemoc, jež se nevyléčí,
na modré nebe chtěl bych hymnus pět.
Jak možno život až pak milovati,
když pod rukama do vzduchu se tratí?
(ironickým tónem)
Člověku nic zde nebrání
činiti pozorování . . .
(Pausa. Pak tišeji a vážným hlasem)
Lituji všech těch marných chvil,
jež bez radosti prohýřeny.
Všechno bych nyní pochopil,
kdy všechno pro mne ztrácí ceny.
Lituji, že jsem zavřel sobě nebe.
Lituji všeho — nejvíc ale sebe.

Odejdu z míst, jež výtku s sebou pojí —

Holakovský:
(stiskne mu ruku)
Ubohý hochu, chápu bolest tvoji,
(povzbuzujícím hlasem)

Snad vyléčení přec však možné je?
Jen nevzdávej se předem naděje.
Poraď se s lékaři jinými.

Syvalter:

Oh, jeden ortel stačí mi.

(Opětně upře zrak na hodiny.)

Holakovský:

Případy znám, kdy vyléčil se chorý.
Nemoc je těžká, o tom nejsou spory.
Tvá konstituce, ta je silna přeci.

Syvalter:

To jsou už příliš otřepané věci.
Já nejsem ten, jenž ilusí se klame.
A my se tedy vůbec neshledáme.
Odcházím odtud kams se ukrýti,
tak jako zvíře smrt když pocítí.

(ironicky)

Na náhrobek verš z Lamartina dám:
já žil též pro jiné, však umřít chtěl jsem sám.
Lékař mi jistě dovolí:
jít konec konců mohu kamkoli.
Odcházím odtud kamsi do dálky,
nechám tu tvoje vážné morálky,

(vážně)

o mrtvém nemluv. Kruhy rozšířené
zúží se . . . zmizí . . . on se zapomene.
Život můj nesplněný slib.

(ironicky)

— — A celkem je to dobrý vtip.

Holakovský:

(tiskne mu ruku)

Buď tedy s Bohem, musí-li to být!
Naději nepusť . . . a pak hlavně klid!

(Odchází.)

Syvalter:

(dívá se dolů z okna; pak vezme fauteuil a sedne si znaven, hlavu ve dlaních).

Největší bolest neví nikdo z nich.
Je příliš čistá pro jich lidský smích.
Den jeden blouznil jsem, že tíha těchto mraků
se rozplyne pod září jejích zraků.
Den jeden blouznil: čas jde pomalý.
Zářily oči: mraky zůstaly.

(příkře)

Nutné to jest.
Jsem ztracen a teď už na vždycky;
já přijal tvrdý pojem biblický:
za vinu trest.
Hřešil jsem, ano, vím to sám,

na místo světlu žil jsem tmám.
Pokutou mojí má to být
nesmět se ani rozloučit . . .

(V nehybné póse sedí; pausa; otevrou se pomalu dveře, tiše vchází)

Angelika:

(Přibliží se až k *Syvaltrovi*, aniž on slyší; dotkne se jeho ruky; *Syvalter* vytrhne se z dum).

Na co jsi myslil, nejstrašnější z lidí?
Já vejdu . . . on mne ani neuvidí!

Syvalter:

Mou hlavu cosi rozechvělo
podivnou, trudnou mátohou.
Dej ruku na mé horké čelo,
ať cítím půdu pod nohou!
Nějaký smutek tady táh';
jsem dosud jako v mrákotách.
Daleké štěstí náhle viděl jsem,
to vše, co dává milosrdná zem',
nějaké štěstí, samotářsky skromné,
nějaké štěstí, ne však pro mne.

Angelika:

Což zkaleny jsou lásky zdroje,

že tato těžká slova díš?
A nevěříš-li v štěstí svoje,
ni v moje štěstí nevěříš!

Syvalter:

Ledový smutek nitro cítí;
tesklivý refrén zazní mi:
Kdyby lze bylo šťastným býti,
my bychom byli šťastnými.
Však rozum koriguje suše,
co srdce stokrát praví ti.
Chceš opříti se o mne, duše!

— — — Můžeš se o mne opříti?
Mám pro sebe já síly dost?
Mám tebe strhnout s sebou v pádu?
Hleď, dívám se jen do západu.

— — — Té viny chci být aspoň prost.

Angelika:

Něvěříš sám, můj nejdražší.
Tvá slova vítr odnáší.
Tvé štěstí s mým je pevně spiato,
já nechci se ho ještě vzdát.
Nech západ . . . dosti času na to.
Což nemůžeš mne milovat?

Nech škaredou tu, tesknou dumu,
jež myšlenky tvé zkaluje.
Kdo může mluvit o rozumu,
jestliže vůbec miluje?

(podává mu růži, s úsměvem)

Nesu ti růži – máš rád růže rudé?
Vzpomínkou na mne voněti tu bude.
Máš sklenku vody?! Jinak zvadne záhy!

(uvidí sklenici a dává do ní růži)

Budu ti trochu hospodyní, drahý.

(*Syvalter* dosud zachmuřen)

Nebuď tak smutný. Odejdu . . a hned!

Syvalter:

Na modré nebe chtěl bych hymnu pět.

(přemáhaje se s úsměvem)

Já marný, tuším, zápas vedu.
Je třeba, bych se jeho vzdal.
A není v světě nikde ledu,
jenž pod tvým teplem neroztál.

(přivine ji k sobě)

Den jako noc mi pustá byla,
neměly chvíle pro mne vnad.
Ty jsi mne prvá naučila
svůj život milovat.

(zasmuší se)

Jen nebýt oněch teskných stínů v duši.

Bolestná otázka mne pálí,
proč jsme se dříve nesetkali?
(s úsměvem)
Tvůj nový klobouk jak ti pěkně sluší!

Angelika:
(hladí ho po čele).
Zaklínám, bys byl šťastný, jak jsem chtěla.
Zaklínám smutek s tvého čela.
Zaklínám všechny přízraky tvé klamné,
myšlenky všecky, jenom ne tu na mne.

Syvalter:
Teď zašly už . . .
Což, jestli se však vrátí?

Angelika:
Pak bude nutno znovu čarovati!

Syvalter:
Ten, který v štěstí nevěří,
dám přesvědčit se tvýma rtoma . . .
(melancholicky)
Když bouře vlny rozčeří,
chraň, Bože, ty, kdož nejsou doma! –
(lichotivým hlasem)

Vzbouzí se jaro. Reflex jeho
může nám padnout do hrudi.
Chci hráti roli ospalého,
jenž do smrti se nevzbudí.
Spím . . . venku strom se každý rozpučí . . .
sním . . . zdá se mi, že mám tě v náručí,
sním . . . zdá se mi, že svět je daleký,
sním . . . že jsme šťastni . . . teď a na věky.

(zavírá oči)

Nehni se . . . nemluv . . . zavři oči teď.
Sni jako já a v dálku nepohleď.

Angelika:

Ne . . . nezavru . . . má pevný cíl můj zrak.
Tebe chci vidět . . . a ne, co bude pak.
Viď, máš mne rád.

Syvalter:

Sním o tom, dítě mé.

Angelika:

Já o tom sním, jak šťastni budeme!

(Stmívá se stále více.)

Syvalter:

Den zachází . . . čas mizí . . . snad
sním jenom dál a chci ti pošeptat:

na tvojich retech zrají třešně.
Jak sladkým pro mne nyní svět.
Já dlouho myslil bezútěšně
a teď už mohu rozumět.

Angelika:

Spi, hochu, klidně, usni nad světy,
myšlenky zlé jsou dobře zaklety.
Prchli jsme světu v štěstí zatajeném,
co bylo, *bylo*; my to zapomenem'.
Minulost mrtva. Hoďme na ni hrudu.
Neptej se: Byl jsem? — pouze: budu?

Syvalter:

(procitá z dum)

Nevidím tebe. Tma je dokola.

(přivine ji k sobě)

Jen očí žár, jenž do tmy plápolá.
Můj celý život pouhá jedna lež . . .
Má Angeliko!

(couvne, smutně)

Ne, mou nebudeš!

(opakuje sarkasticky)

Minulost byla: hoďme na ni hrudu.
Neptat se: Byl jsem?
Tedy . . . budu?

Angelika:

Tvá slova nezní jako jindy lehce.
Zdá se mi, nějak zachmuřují cit.
Ba je mi úzko . . . proč? a ještě se mi nechce
odejít.
A přec už pozdě . . . Vím, musí to býti.

(vstane, pomalu)

Sni o těch očích, které do tmy planou.

Syvalter:

(prudce)

Ah, pouze sníti?

Angelika:

(váhavě)

Je pozdě . . . jdu . . .
Však zítra na shledanou.

(Zastaví se, pausa)

Viď, zítra úsměv zase vlétne na ret?
Půjdeme spolu k vykladačce karet.
V proroctví hrůzu vmyslíme se živou.
Pro tebe schopna jsem být pověrčivou.
Věřím jen šťastné . . . to je věcí jistou.

Syvalter:

(s úsměvem)

Ta dáma bude jistě optimistou.

Angelika:

Je dobře, člověk věřiti-li může!

(voní k růžím)

Ať hodně silně voní tu ty růže.

Syvalter:

(prudce, přistoupí k ní, jako by ji chtěl zadržeti)

Nejdi, má duše!

(pojednou kleslým hlasem, zastaviv se v půl cestě)

Skutečně, je čas!

Tma, pozdní večer, vskutku, musíš jíti.

(trpkým hlasem)

Bylo mi pouze smutno as
tak najednou se probuditi.

Angelika:

(stane . . . váhavě, dívajíc se do očí *Syvaltrových*)

Sni . . . o štěstí . . . o lásce mé.
Zítra se tedy sejdeme?

Syvalter:

Zítra, ah, ano, co je zítra, dnes?

(chopí ji prudce a vášnivě za ruku)

Mé celé štěstí s sebou neodnes'!
Bez tebe, nevíš, jak to všude chladné –
Se stropu smutek na mé nitro padne.

(Váhá chvíli, pak pustí její ruku, dívaje se stále upřeně do jejích očí; náhle energicky)

Jdi tedy, jdi!

(lichotivým, měkkým hlasem)

Viď, i mé oči planou?
Jsem šťasten, víš; tož ... zítra! Na shledanou!

(Vyprovází ji a dívá se za ní, až její kroky dozní.)

Odešla. Nutně. Bolelo to ovšem.
Milovat? Smím to?

(rozhodně)

Zítra jedu!

(skleslým hlasem)

Po všem!

ODCHOD

ČÁST DRUHÁ

(1902)

OSOBY

Děvče
Babička
Syvalter

(Jarní den. Břeh řeky, zarostlý vrbami. Jimi vede cesta, po níž kráčí *Babička* a *Dívka*.)

Dívka:

Cos zlatého je stromů na korunce.
Až v samo srdce odráží se slunce.

Všechno se stkví a všechno raší
a modré dálky jsou dnes mnohem dražší.

Já nevím, jestli někdo v dáli čeká.
Já nevím, proč tak svůdně šplouná řeka.

Stařena:

Za ruku, dítě mé, mě vem'!
Nevím, kam jdeme a kde jsem.

Dívka:

Vzduch vlažný, plný lahody,
— má babičko, jste u vody!

Stařena:

To jsou ta léta, děvče, víš:
že's mnoho viděla, nevidíš.
Slunce ti pálí do očí.
Z výšek se hlava zatočí.

Jsou ještě stromy, dítě, holé?
— Slyším teď řeku hučet dole.

Dívka:

Pupence všude na stromech.
A nějak voní větrů dech.

Stařena:

Až pod ním tělo omdlívá.
Veškerá síla mámivá
vyráží náhle ze země.

Dívka:

Babičko, je tak příjemně!

Stařena:

Záruka spásy nám však dána
vzkříšením Krista Pána.
Ta síla jara mámivá
před vírou síly pozbývá.
Jak Kristus Pán vstal, dítě mé,
my také z mrtvých vstaneme.
Co zemře, navždy nezhyne!
Je blaze duši nevinné.
Zem' vezme tělo, ji však Bůh . . .

Dívka:

Jak, babičko, je vlažný vzduch!

Stařena:

Těm, kteří mrou, je blahá víra.
Však bez ní se to špatně zmírá.
V očích jen smrt a prokletí. —
— Na Syvaltrovi to viděti.

Dívka:

(trhne sebou prudce)

Babičko, bolí umírat tak mlád!

Stařena:

Jen Bůh ví dobře, kdy má duši brát.
Koho má rád, ten umře, dí se, časně...

Dívka:

Babičko, z jara bývá přec tak krásně!

Stařena:

Tak bývá už to vůbec u lidí:
tu krásu staré oči nevidí.
Jde pěkné a jde špatné povětří.
Těm těžko je, jichž smrt tu ušetří.
Z celé té vůně vstává zlehynka

ve starém srdci stará vzpomínka.
Strom kvete zas... a srdce nekvete.

Dívka:

Babičko, vy se nějak chvějete!

Stařena:

Snad je to, děvče, jenom jarní vzduch.
Jsme v Božích rukou: všechno, co chce Bůh.
Mdlo je mi dneska: jako přede snem.

Dívka:

(vzrušeně)

Babičko, hleďte, Syvalter jde sem!

Syvalter:

(přichází pomalým krokem podél řeky)

Pozdrav Bůh... Také na ten pěkný čas?

Dívka:

Jsem věru ráda, že vás vidím zas!

Syvalter:

Dík velký za to... nejsem žádný hrubec!
Už jste mne tedy nečekala vůbec?

Stařena:

(hleděla zatím ztrnule do oblohy)

. . . Záruka spásy nám však dána
vzkříšením Krista Pána.
Mdlo je mi dneska . . . Přejde to,
je jaro jako zakleto,
jako by z dálky na chvíli
zas hlasy známé mluvily
těch, kteří mrtví, kteří žili,
těch, kteří ves tu opustili.
V dál hledí oči roztržité.

Dívka:

Babičko, vy se unavíte!

Stařena:

(k ní)

Smrt ještě na mne chvíli posečká.

(K *Syvaltrovi:*)

Já na vašeho myslím dědečka.
Měl hlavu tvrdší nežli lidem zdrávo.
A říkal vždycky: To je moje právo!
Vzpomínám: býval tenkráte mi milý.
Kdys o muzice jsme se povadili.
— — Byl zamlklý a nesvůj. K čemukoli
zamračen hleděl. Pravím: Co vás bolí?

To nesluší se na tak mladý věk!
— — Je to mé právo... on mi na to řek'.
— — A moje právo, dím mu, je se smát.
Pohlédl na mne... a pak řekl: Snad...
Teď dávno spí... a člověk se tu vleče.
A voda teče, voda teče.
Bůh jemu odpusť. Kdo z nás beze skvrn?
Na jeho hrobě zelená se drn.

(Po okamžiku pausy.)

Bartoňků Vilím, divoch, leží tam,
k pokání farář nabádal ho sám.
Měl srdce dobré, ale vzteklý hoch...
Rval se, pil, hýřil, jak jen vůbec moh'.
Po celém kraji muziky ho znaly.
Pan farář říkal, když se potkávali:
— — Váš celý život vede k zatracení,
vzpomeňte na poslední okamžení.
Pohodil hlavou, úsměv na tváři:
Pán Bůh je hodný, pane faráři!
A o muzice říkal holkám všem:
— — Já myslím, děvče, že my neumřem'!

Bůh jemu odpusť. Kdo z nás beze skvrn?
Na jeho hrobě zelená se drn.

(Hledí do prázdna.)

Jak Vilím veď' mne tehdy udýchanou,
dědeček stál tak zadumaný stranou.

Netančil ani. Hleděl pouze na mne,
jak chtěl by říci: Nevěř lásce klamné.
Já ptala se ho usměvavá celá:
Co asi vaše nejmilejší dělá?
On odpověděl smutný, tesklivý:
— — Kdo vědět líp to může nežli vy?
Bůh jemu odpusť. Kdo z nás beze skvrn?
Na jeho hrobě zelená se drn.

(K *Syvaltrovi*)

Je dlouhá cesta z mládí k šedinám.
Na svoji svatbu sobě vzpomínám.
Váš dědeček se také na ni díval.
Na píseň myslím, kterou tenkrát zpíval.

(Stařičkým, třesoucím se hlasem zpívá.)

Na té naší louce rostou sedmikrásky.
Vzpomeň si, mé děvče, vzpomeň mladé lásky,
vzpomeň si té lásky, vzpomeň si, má milá,
jako vody, která v dálku uplynula.
Uplynula voda, jiné vlny přišly,
ale naše láska nevyšla mi z mysli.

(Přeruší se náhle.)

Pán Bůh mi odpusť: Kdo z nás beze skvrn?
Na hrobě mém se zazelená drn . . .

Z těch, kdož tančili tehdá, bezmála
já jediná jsem živa zůstala.

Na pravdě boží dnes už všichni jsou,
je oživím jen občas vzpomínkou.
Vzpomínka ta mne unavuje stará:
jak podivný je přec jen ten vzduch jara!
— — Když myslím na ty, kteří se mnou byli,
tak jako strom čním, když les vymýtili.
Dorostlo mlází, větve schnou...
— Smiluj se, Bože, nade mnou! —

(Ukazuje směrem k hřbitovu. Po pause:)

Daleko od štěstí, od hoře
spí všichni už tam nahoře,
úsměv jich, pláč, jich žerty, hněvy,
krom Boha o tom nikdo neví.
Za otcem syn, vnuk za synem...
Žijeme? Rostem'? Zahynem'?

(Udýchána zmlká *Stařena*, klesá na lavici a mdlá, usíná mezi dialogem *Dívky* i *Syvaltra*.)

Syvalter:

Zhyneme. Strpení maličko!
— Jak různě zhyneme, babičko!
V počátcích, v koncích cesty té.

Dívka:

Proč na to stále myslíte?
Snad odejdete odtud plný zdraví.

Jen dbejte toho, co vám doktor praví.
Lék . . .

Syvalter:

Nač se léky otráviti?
Lék žádný už mne nespasí!
Není už možno šťastným býti!
(Pausa.)
— Máme to hezké počasí.

Dívka:

A což ta smrt je vskutku tolik zlého?
Čím?

Syvalter:

Nevím. V tom je kořen všeho.
Vesele dme se plachtoví.
Kam poplujeme — kdož to ví . . .
Ti, kteří žili, starci, kmeti,
ti mohou klidně pohlížeti
do temnot, mraku, do šíra.
Přírodně se tu umírá.
Sil není žádných k odporu,
duch znaven tíhou prostoru . . .
Snů zlých jim léčky netkala
myšlenka zlá a zoufalá,

návaly pochyb nejprudší
netýrají a nemučí.
V dáli se táhne rovina,
v daleku slunce zhasíná...
zhasíná. . ale po pouti...
Bez té je hůře hynouti.
Tak je to u mne. Choré tělo
nezcela ještě odumřelo,
a neodumřel ještě cit...
Milovat chtěl bych, chtěl bych žít.
Kdybychom všemu odumřeli!
— Oh, Angeliko! — V tom je hrot ten celý.

Dívka:
(hořce)
Ta Angelika ovšem velká dáma
a prochází se někde za horama.
Vy vzpomínáte denně častokrát.
Musel jste vskutku mít ji tuze rád.

Syvalter:
(resignovaně)
Ostatně je to všechno sen.
Jsem odsouzen... jsem odsouzen...
Čas hojí rány, jak se říká.
A za rok vdá se Angelika.

Dívka:

(s podivem)

Myslíte vskutku, že se může vdát?

Syvalter:

(prudce)

Nechci nic myslit; mám ji příliš rád!
Tož: nutno umřít, byť byl člověk mladý,
a jedno už, co všechno nechá tady.
Dědici už se rozdělí.

Dívka:

Proto jste tolik zesknělý?
Či je to smrt jen, co vás tolik děsí?

Syvalter:

Jste hodná ke mně... časem vzpomeňte si!
Až umru, pište o mně Angelice!

Dívka:

(s podivným úsměvem)

Což zahynu-li dřív já, nešťastnice?

Syvalter:

Tak mladá, zdravá, jako vy!
Nu, žert to pouze bláhový — —

Dívka:

Umříti nechci, žíti budu,
a čekám mnoho od osudu.
Maminka totiž pospíchá
vybrat mi po vsi ženicha.
To už je dívek osudem.
Muž dobrý je to, říkají,
a váží si ho po kraji.

(hořce)

Mluviti o tom nebudem'.
Chodí a chodí, lásky pln.
Nemohu říc', že lásku k němu cítím...
a nevím, nevím, jak to bude s žitím...
— — Mne dráždí teskno těchto vln.

(Zadumá se; se zrakem do řeky zadívaným)

Jednou — v tak pěkné pohodě
pluli jsme dolů po vodě.
— Vy vzpomenete ještě snad,
jak učil jste mne veslovat? —
Vlny se větrem rozčeřily
a vy jste k tomu, rozpustilý,
rozhoupal loďku. Vykřikla jsem!
Vy ještě víc jste zatřás' lodí
a klidným k tomu řekl hlasem:
Voda... vždyť voda neuškodí? —
V oči jak hledím, cítím náhle klid.
Vy necháte přec mne utopit!

Ač nevolno mi bylo na lodi,
já přisvědčila: voda neškodí.
Já přisvědčila, třeba bezděčně.

Syvalter:
Nu, pamět máte dobrou skutečně.

Dívka:
My hrávali si vždycky spolu v mládí
a bývali jsme dobří kamarádi.
Až se nám smáli — vzpomínáte trochu? —
že místo děvčat víc si hledím hochů?
Jeníka Havlů, víte, jak jste sbil,
když jedenkrát mne prutem uhodil?
Já plakala jsem cestou ze školy,
vy hladil jste mé vlasy.

Syvalter:
Možno-li?

Dívka:
. . . .mně bylo divně jako v závrati,
byla bych chtěla vážně plakati.

Syvalter:
To nebylo by hezké, vidíte.
A co vy všechno ještě nevíte?

Dívka:

(se zrakem upřeným do řeky)

Kdys šli jsme loukou. Byla jeden květ
a vy jste začal náhle vyprávět:
že odjedete za nedlouhý čas,
a že se možná neuzříme zas,
že v městě dálném na vás čekají,
tak velkém, že se lidé neznají!
— a to jste říkal, v tváři stále smích —
a že už máte doma mnoho knih,
že ve všech ještě neumíte číst,
a že mi časem pošlete sem list,
ten že jde dlouho, než sem dojde k nám,
a o prázdninách že vás uhlídám,
že jste si hrával se mnou vždycky rád,
však s děvčetem že hoch si nemá hrát'.
A my šli loukou... Byla jeden květ.

Syvalter:

Ustaňte! Nač, co zašlo, probouzet?

Dívka:

Tvář horkou mám. Sáhněte na čelo.

(pokračuje)

Já nechci říci, že to bolelo.
A máte pravdu: k čemu buditi,
nač nemyslí se, co se necítí?

Nač křísit potom sychravé ty dny,
čekání marné, obzor nevlídný,
sny, plné jakés divné nádhery,
a nekonečné zimní večery,
tesknoty marné bezdůvodný pláč — —
— Děvče, to pláče neví proč a nač,
pro jakýs přízrak, pro svůj vlastní klam...
— — A hloupá jsem, že tolik vzpomínám.
Viďte, jsem hloupá. Mějte pro mne cit.
— — Kdys chtěla jsem se vám zas přiblížit
a žádala si něco z vašich knih.
Vy řek' jste, v tváři při tom bujný smích —

Syvalter:

Jak každý detail máte v paměti! —

Dívka:

...„To nehodí se přeci děvčeti!“

Syvalter:

Tak mohlo znít to asi bezmála.

Dívka:

Já — přiznám se — jsem tenkrát plakala,
když rychle jsem vám náhle utekla.

Pak jsem vám však už o nic neřekla.

— — A pak jste tedy odjel do města.
Já běžela jsem cesta, necesta
a od svých všech jsem šla pak za vlakem.
— — Že nepadla jsem, bylo zázrakem!
Vlak mizel v mlhách poli holými
a v očích slzy náhle stály mi,
vše splynulo v těch slzách znenadání.
A nevím, jak jsem domů došla ani.

(s úsměvem)

Babička vždycky říká mi:
Mládí vše léčí slzami.
Strast každou slza odplaví. —
Stáří se jí už nezbaví.
Vás však to asi málo zajímá?!
To všechno řeka na svědomí má.
Ševely vln těch záhadné a dumné
vzpomínky budí hloupé, nerozumné,
marně je rozum konejší:
To zašlo. My jsme moudřejší! —
Šplouchání jejich do té duše vniká,
jako by chtěly bájná slova dít . .
Jsem já to hloupá! Nemám pro vás cit!
— — Jak vypadá ta vaše Angelika?

Syvalter:

Je podivno tak nad hladinou vodní.
Kolik v ní lidí mohlo umříti?

— — Já měl jsem sílu odejíti od ní,
však nemám sílu na to mysliti.
Nemohu myslit... v nejhorší všech muce
že objaly ji kdysi moje ruce...
Všechno se bouří při tom zase ve mně.

Dívka:

A nešla s vámi? Jak to mohlo být.

Syvalter:

Já volil sám jsem od ní odejít...

Dívka:

— Sám? — Vidíte, už bude brzo temně.
Večer se sklání. Necítíte chlad?
— A myslíte, že těžko umřít mladý? —
— A Angelika není s vámi tady? —
Jděte už domů.

Syvalter:

Půjdu. A vy?

Dívka:

— Snad. —
— Tak záhadně zní nyní šelest stromů.
Na práci mám já blízko tady cosi.
A poslechnete, když se pěkně prosí?

— — Babičku dovést můžete vy domů.
Pěkně vás prosím. Či snad nechcete?
(Dotkne se rukou babiččina čela.)
Babičko! Tma už. Ještě nejdete?

Stařena:

Večer už . . vskutku? – Usnu teď tak snadno.
Půjdu, mé dítě; je už trochu chladno.

Syvalter:

(galantně nabízí jí rámě)
Náš párek by se jistě shoď.
Smím nabídnout vám doprovod?
Cesta je krátká, jestli vás to zlobí;
chtěl bych znát něco z dávné staré doby.
O dědečku mi vypravujte trochu!

Stařena:

Už si tak těžko vzpomínám, můj hochu!
Sluníčko, které zašlost volalo,
sluníčko na ráz hřáti přestalo,
noc přichází . . . chlad cítím na skráni. —
Kéž od zlého nás Pán Bůh ochrání — —
Ty, děvče, nejdeš ještě domů zpět?

Dívka:

Babičko, přijdu za vámi a hned

Cos na práci mám; chci se toho zbýt.

(k *Syvaltrovi*)

Chcete mi slíbit sílu? Ne? A klid!

Syvalter:

Chci zhostit se svých nepříjemných mravů.

Dívka:

Co říkala by jinak Angelika?

Syvalter:

Oh, k té až stesk můj odtud nedoniká.

(k babičce, vážně ji vyprovázeje)

Můj dědeček měl tedy tvrdou hlavu?

Babička:

(roztržitě a polohlasitě)

. . . vzpomeň si té lásky, vzpomeň si, má milá,
jako vody, která v dálku uplynula. . .
Uplynula voda, jiné vlny přišly.
Ale naše láska nevyšla mi z mysli . . .

(přeruší se)

Dorostlo mlází. Větve schnou.
Smiluj se, Bože, nade mnou!

(Oba odcházejí zatím pomalu od řeky, kde stojí *Děvče* bez hnutí, dívajíc se utkvěle a ztrnule za nimi . . .)

Dívka:

Při každém slovu něco v srdci vzlykne . .

(trpce)

Ne, k Angelice, tam to nedonikne.
Ten ubohý . . jak stále myslí na ni.
A bojí se tak . . . toho umírání.
Což je to zlé? Ne . . . bláhový!
— — Mlád umřít? Těžko? To je klamné!
Zda vzpomene si časem na mne?

(jiným hlasem)

Kam poplujeme . . . Bůh to ví . . .
Je to tak krásná, jasná, jarní noc.

(zamyslí se . . .)

Bojím se . . . budu volat o pomoc.
Což kdyby přeci z dálky hlas ten slyšel?
— — Noc je tak krásná . . Měsíc právě vyšel.

(zadívá se do řeky)

Na měkkém se tu usne lůžku
a nouze není o podušku . . .

(jiným hlasem)

Tady je ta řeka . . Za námi je hloží.
Nahoře je velké smilování boží,
smilování boží, a to na věky — —

(prudce)

On je mi tak blízký . . . a tak daleký . . .
Kdybych aspoň mohla dodati mu síly . . .

(váhavě . . .)

Rozsvítili doma. Počkám ještě chvíli.
Roztržitě asi u okna on stojí . . .

(hořce)

Žít mu těžko tak a umříti se bojí . . .

(vážně)

Boží láska prý je nekonečně velká.

(Vstoupí do vody.)

Škoda, že ta voda u břehu tak mělká.

(Jde dále.)

Tvůj výraz je tak děsuplný
a bázeň spí v tvém pohledu.
Dej mi svou ruku . . . přes ty vlny
v zem' zaslíbenou dovedu . . .

(Jde dále; voda je vždy hlubší —)

Nebylo štěstí u lidí.
Nevidí . . . nikdo nevidí —
My uprchneme . . . půjdeš tedy? —
před bázlivýma očima!
Dej mi svou ruku, hochu bledý,
ta voda chladně objímá . . .
Ta voda studí . . . Což mne nezahřeješ?

(vášnivěji)

Je to jen chvilka. Proč se vlastně chvěješ?

(Zastaví se a ohlédne nazpět.)

Maminka ovšem pospíchá
vybrat mi po vsi ženicha.

Káže a káže, stále se jen hádá —

(trpce)

Uvidíš, hochu, že tě mám tak ráda?

(horečně)

Voda je chladná.. chladná jako led.
Chtěla bych světlo z domu uvidět...

(vášnivěji)

Neboj se... neboj... tak to nebolí.

(měkce)

Babičko, odpusťte mi, možno-li!

(Jde dále po okamžiku váhání.)

Bojím se... budu volat o pomoc...

(Obrácena k nebi)

Nedej, bych, Bože, zkazila mu noc!

(Vlny se zavrou nad ní.)

OBSAH